

**BIULETYN
POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BADAŃ NAD WIEKIEM OSIEMNASTYM**

Nr 28

2024

POLSKIE TOWARZYSTWO BADAŃ NAD WIEKIEM OSIEMNASTYM

powstało w roku 1996

Towarzystwo jest członkiem
Société Internationale d'Étude du Dix-huitième Siècle
www.isecs.org

Adres: ul. Nowy Świat 72, p. 131
00-330 Warszawa
www.wiekosiemnasty.pl

Numer konta:

mBank 26 1140 2004 0000 3302 8105 5017

**WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW ORAZ ZARZĄD APELUJĄ
O TERMINOWE REGULOWANIE SKŁADEK CZŁONKOWSKICH**

od 2023 r. w kwocie 80 zł;

Członkowie emerytowani oraz studiujący 40 zł

Biuletyn redaguje: Klara Leszczyńska-Skowron
e-mail: biuletyn@ptbnwo.pl

Okładkę projektował Mateusz Chachulski

Walne Zebranie Członków Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym Warszawa, 5 października 2023 r.

W dniu 5 października 2023 r., o godz. 17:00 w Pałacu Staszica, w drugim terminie (wskutek braku kworum w pierwszym terminie o godz. 16:45) odbyło się Walne Zebranie Członków Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym.

Spotkanie rozpoczęło wspomnienie zmarłego 10 września tr. profesora Jeana Ehrarda (1926–2023) wygłoszone przez Teresę Kostkiewiczową. Omówiona została Jego aktywność w organizacji polsko-francuskich inicjatyw naukowych, opieka nad młodymi badaczami, polonistami, historykami i romanistami, oraz orędownictwo profesora dotyczące ich obecności na katedrach francuskich uczelni.

Walne Zebranie Członków otworzył Prezes Towarzystwa, Michał Zwierzykowski, protokolantem został Piotr Skowroński. Pan Prezes przedstawił propozycję porządku obrad, który został jednogłośnie przyjęty.

Prezes Towarzystwa poprosił Przewodniczącą Kapituły Konkursu PTBnWO na najlepszą rozprawę doktorską dotyczącą szeroko ujmowanego osiemnastego wieku, Teresę Kostkiewiczową, o wręczenie nagrody w X edycji Konkursu. Przewodnicząca Kapituły Konkursu poinformowała, że po zapoznaniu się z opinią wyznaczonych zgodnie z regulaminem Konkursu Recenzentów, Kapituła postanowiła przyznać nagrodę Rafałowi Waszczukowi za rozprawę: *„Włoch rodem, chytry i przebiegły”? Polska kariera Gaetana Ghigiottiego, 1760–1796*, obronioną pod kierunkiem dr. hab. Piotra Ugniewskiego. Przewodnicząca Kapituły podkreśliła, że pracę cechuje znakomity dobór źródeł i ich dogłębna analiza, autor wykazał się ponadto nieprzeciętną znajomością literatury przedmiotu (w tym obcojęzycznej) i solidnym wykonaniem pracy wymagającej wielu rozmaitych kompetencji. Kapituła przyznała także wyróżnienie Szymonowi Dąbrowskiemu za rozprawę: *Wizerunek Elżbiety z Branickich Sapieżyny w piśmiennictwie polskim XVIII i XIX wieku. Publiczne i prywatne odstony życia*, obronioną pod kierunkiem prof. dr. hab. Bożeny Mazurek i dr. Magdaleny Ślusarskiej. Pracę cechowało, uzasadnione badawczym entuzjazmem i doborem źródeł, ukazanie w pełnej postaci bohaterki, która nie miała do tychczas szerokiej literatury przedmiotu. Przewodnicząca Kapituły oraz Prezes PTBnWO pogratulowali Laureatom oraz ich Promotorom i wręczyli nagrody.

Następnie Przewodniczący obrad poprosił o przedstawienie przez Sekretarza Generalnego Towarzystwa, Piotra Skowrońskiego, sprawozdania Zarządu za miniony rok działalności Towarzystwa od 16 września 2022 r. do 5 października 2023 r.

W okresie sprawozdawczym Zarząd działał w składzie: Michał Zwierzykowski (prezes Towarzystwa), Danuta Kowalewska (wiceprezes), Maciej Forycki (wiceprezes/przedstawiciel w Komitecie Wykonawczym SIEDS/ISECS), Piotr Skowroński (sekretarz generalny), Piotr Ugniewski (skarbnik), Izabella Zatorska (członek Zarządu), Anna Grześkowiak-Krwawicz (członek Zarządu). W okresie tym Zarząd PTBnWO spotkał się pięć razy: 16 września 2022 r., 18 listopada 2022 r., 19 kwietnia 2023 r. (zebranie online), 30 czerwca 2023 r. oraz 13 września 2023 r.

Decyzją Zarządu przyjęto 12 nowych członków. Osoby przyjęte do Towarzystwa w bieżącym okresie sprawozdawczym to: Katarzyna Jagiełło-Jakubaszek, Aleksandra Kajdańska, Aleksandra Knapik, Agata Knopik, Anna Kupiszewska, Małgorzata Lisecka, Adam Lisek, Andrea Mariani, Michał Rastaszanski, Agnieszka Skrodzka, Dawid Szczepański, Kamila Żukowska. Towarzystwo w dniu Zebrania Walnego liczyło 242 Członków, w tym 4 Członków Honorowych. W bieżącym roku jedna osoba zrezygnowała z członkostwa. Towarzystwo jest pełnoprawnym stowarzyszeniem o charakterze międzynarodowym – należą do niego członkowie z 13 państw: Białoruś, Francja, Litwa, Niemcy, Polska, Rosja, Szwajcaria, Szwecja, Ukraina, USA, Węgry, Wielka Brytania, Włochy.

Zgodnie z uchwałą Walnego Zebrania Członków z dnia 12 listopada 2013 r. odbył się kolejny Konkurs na najlepszą rozprawę doktorską poświęconą szeroko ujętemu osiemnastemu wiekowi. Od bieżącej edycji, zgodnie z decyzją poprzedniego Walnego Zebrania Członków PTBnWO, nagroda została podniesiona z kwoty 1500 zł do 2000 zł netto.

Ukazał się 25 numer „Biuletynu” Towarzystwa. Zarząd zwraca się z uprzejmą prośbą o przesyłanie informacji do kolejnego numeru.

W Toruniu w dniach 14–16 września 2022 r. odbył się IV Kongres Badaczy Osiemnastego Wieku. Obecnie trwają prace nad ukazaniem się tomu pokonferencyjnego. Sprawozdanie z Kongresu napisane przez Paulę Magdalenę Wydziałkowską-Stawiską ukazało się w czasopiśmie naukowym KLIO (2022/4, s. 207–215).

Zarząd opłacił składki członkowskie w International Society for Eighteenth-Century Studies za rok 2023, dodatkowo z budżetu Towarzystwa przekazano kwotę 200 euro na wsparcie ukraińskich uczestników kongresu SIEDS/ISECS w Rzymie.

W 2023 r. pod patronatem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym odbyły się trzy konferencje naukowe: „Józef Wybicki: literat – polityk – obywatel” (22–25 maja 2023 r. w Szymbarku), Warsztaty Edytorskie „Akta sejmikowe dawnej Rzeczypospolitej” (8–10 maja 2023 r. w Obrzycku), „Ks. Stanisław Konarski SchP – pedagog, pisarz, polityk” (4–5 października 2023 r. w Warszawie).

Kontynuowane są także cykliczne wydarzenia naukowe i popularyzatorskie organizowane we współpracy z instytucjami badawczymi i kulturalnymi. W bieżącym roku sprawozdawczym odbyła się kolejna edycja cyklu spotkań pt. „Z warsztatów badaczy oświecenia”, organizowanego od 2020 r. we współpracy z Pracownią Literatury Oświecenia IBL PAN. Muzeum Łazienki Królewskie udostępniło dziewięć filmów zawierających rozmowy z badaczami XVIII w. – Członkami PTBnWO, ukazujących się pod wspólnym tytułem „Co u Państwa na warsztacie?”.

Zarząd podjął także kroki mające na celu zorganizowanie: „I Polsko-Włoskiego Seminarium Badaczy Osiemnastego Wieku” (12 października 2023 r. w formule online, we współpracy z włoskim Towarzystwem); sesji naukowej pod tytułem „Rok 1764. Przełom czy kontynuacja?” (planowanej na 24 października 2024 r., połączonej z kolejnym Zebraniem Walnym PTBnWO); zebrania Komitetu Wykonawczego ISECS/SIEDS w Warszawie w 2026 r.; V Kongresu Badaczy Osiemnastego Wieku w Warszawie w 2027 r.

Następnie głos zabrał Skarbnik Towarzystwa, Piotr Ugniewski, i przedstawił krótką informację o stanie finansów Towarzystwa. Skarbnik zaznaczył przy tym, że największe wydatki w okresie sprawozdawczym wiązały się z organizacją Kongresu, co pokryły składki uczestników wydarzenia, nie naruszając sytuacji budżetowej Towarzystwa.

Po nim głos zabrał Piotr Skowroński, który w imieniu Wiceprezesa Towarzystwa, Macieja Foryckiego, odczytał sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego ISECS/SIEDS.

Po odczytaniu sprawozdań Przewodniczący obrad otworzył dyskusję. Wobec braku głosów rozpoczęto głosowanie, wskutek którego sprawozdania przyjęto jednogłośnie.

Następnym punktem porządku obrad były „wolne głosy”. Profesor Danuta Kowalewska poinformowała, że tom zawierający referaty wygłoszone podczas IV Kongresu Badaczy Oświecenia przeszedł recenzje wydawnicze i jest w trakcie prac redakcyjnych. Publikacja ma się ukazać w 2024 r.

Profesor Michał Zwierzykowski złożył wniosek o podniesienie składek dla członków zwyczajnych PTBnWO do 80 zł (względem 70 zł

w latach poprzednich), przy czym składka ulgowa pozostać miała bez zmian na poziomie 40 zł. Profesor Magdalena Górską wyraziła wątpliwość, czy mała liczba zgromadzonych członków pozwala na podjęcie takiej uchwały. Zarząd zapewnił, że Walne Zebranie może podjąć taką uchwałę niezależnie od liczby uczestników. Profesor Kazimierz Puchowski wyraził chęć fakultatywnego podwyższenia składki także dla seniorów, którym przysługuje ulga, jeśli wyraziliby taką wolę. Na sali dały się słyszeć głosy zachęcające do zwiększenia składki zwyczajnej o więcej niż 10 zł. W drodze głosowania przyjęto podwyższenie składki zwykłej do 80 zł, przy 16 głosach za i 1 wstrzymującym się.

Wobec braku kolejnych głosów Przewodniczący zamknął zebranie.

[Piotr Skowroński]

Sprawozdanie z XVI Kongresu Badaczy Osiemnastego Wieku oraz posiedzenia Komitetu Wykonawczego Międzynarodowego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym (SIEDS/ISECS) Rzym, 3–7 lipca 2023 r.

W 2023 roku Société Internationale d'Études du Dix-huitième Siècle (SIEDS/ISECS) oraz uniwersytety: La Sapienza i Tor Vergata, zorganizowały w Rzymie XVI Kongres Badaczy Osiemnastego Wieku. Miejsce spotkania idealnie korespondowało z głównym tematem obrad, którym była *Starożytność i kształtowanie przyszłości w epoce oświecenia*.

Jeszcze przed oficjalnym otwarciem Kongresu, w dniach 27–30 czerwca, odbyło się seminarium młodych badaczy XVIII stulecia. Tym razem przewodnim tematem były *Kształty czasu w epoce oświecenia*.

Z kolei 2 i 7 lipca miały miejsce zebrania Komitetu Wykonawczego SIEDS/ISECS. Przyjęto sprawozdania z działalności Towarzystwa od ostatniego spotkania Komitetu w 2019 roku. Ważnym tematem obrad było planowanie przyszłych posiedzeń Komitetu Wykonawczego. Nasze Towarzystwo zaproponowało takie spotkanie w 2026 roku w Warszawie, co spotkało się z bardzo pozytywną reakcją i podziękowaniami.

Kluczowym wydarzeniem w Rzymie było Walne Zgromadzenie Międzynarodowego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym (6 lipca). Odbywa się ono co cztery lata – w trakcie kolejnych Kongresów Badaczy Osiemnastego Wieku. Rzymskie zebranie ogólne przede wszystkim zamknęło proces wyboru nowych władz. Nowym prezesem SIEDS/ISECS został wybrany prof. Daniel Fulda z Uniwersytetu Marcina Lutra w Halle i Wittenberdze, jego pierwszym zastępcą – prof. Sébastien

Charles z Université à Trois-Rivières w Quebecu, natomiast sekretarzem generalnym została Clorinda Donato z Uniwersytetu Stanu Kalifornia. Z kwestii organizacyjnych najważniejszym wydarzeniem było powołanie Ukraińskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym, co zostało przyjęte owacją na stojąco przez wszystkich uczestników Kongresu. Nasze Towarzystwo miało zaszczyt oficjalnie wprowadzać ukraińskich kolegów do SIEDS/ISECS.

Sam XVI Kongres Badaczy Osiemnastego Wieku był przede wszystkim spotkaniem naukowym skupiającym uczonych z całego świata. Zorganizowano ponad 300 sekcji tematycznych, które obradowały głównie na Uniwersytecie La Sapienza. Część sekcji miała charakter okrągłego stołu z zaproszonymi gośćmi, większość jednak to referaty skupione w małych panelach, co sprzyjało mobilności między nimi. Spośród polskich uczonych wyniki swoich prac nad wiekiem XVIII przedstawiło 19 osób, reprezentujących zarówno uniwersytety (z Poznania, Łodzi, Krakowa, Szczecina, Warszawy, Bydgoszczy i Kielc), jak i placówki muzealne (Muzeum Narodowe w Warszawie). Cieszy to, że polska reprezentacja w porównaniu do poprzedniego Kongresu w 2019 roku się powiększyła, a jednocześnie coraz częściej omawia problemy badawcze z różnych dyscypliny nauk humanistycznych.

[Maciej Forycki]

Nowi Członkowie PTBnWO

Karolina Cholewa
Agata Dworzak
Katarzyna Jagiełło-Jakubaszek
Patryk Kencki
Aleksandra Knapik
Agata Knopik
Anna Kupiszewska
Małgorzata Lisecka
Adam Lisek
Michał Rastasański
Agnieszka Skrodzka
Dawid Szczepański
Sebastian Tauer
Rafał Waszczuk
Kamila Żukowska

**Laureaci Konkursu PTBnWO na najlepszą rozprawę
doktorską poświęconą szeroko ujętemu
osiemnastemu wiekowi**

X Edycja, za rok 2022

Nagroda

Dr Rafał Waszczuk za rozprawę: *„Włoch rodem, chytry i przebiegły”? Polska kariera Gaetana Ghigiottiego, 1760–1796*, obronioną pod kierunkiem dra hab. prof. ucz. Piotra Ugniewskiego.

Wyróżnienie

Dr Piotr Szymon Dąbrowski za rozprawę: *Wizerunek Elżbiety z Branickich Sapieżyny w piśmiennictwie polskim XVIII i XIX wieku. Publiczne i prywatne odstoni życia*, obronioną pod kierunkiem prof. dr hab. Bożeny Mazurek.

**PRACE OPUBLIKOWANE
PRZEZ CZŁONKÓW TOWARZYSTWA W ROKU 2023**

(Wykaz obejmuje prace w części lub całości odnoszące się
do wieku XVIII i początków wieku XIX)

KSIĄŻKI

- Alina Barczyk, *Warszawskie Leszno. Architektoniczne dzieje jurydyki w XVIII wieku*, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego, Fundacja Sztuki Krajobrazu i Architektury, Łódź–Warszawa 2023, ss. 304.
- Ewa Danowska, *Krakowskie silvae rerum. Szkice o ludziach*, Universitas, Kraków 2023, ss. 258.
- Roman Dąbrowski, *„Kiedy Mars stąpił swe groty...” Twórczość Jędrzeja Świderskiego*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2023, ss. 169. [W serii: „Studia Dziewiętnastowieczne”]
- Aleksandra Knapik, *Rola polskich arystokratek w projektowaniu i zakładaniu ogrodów krajobrazowych w II połowie XVIII i I połowie XIX wieku*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2023, ss. 660.
- Bożena Popiołek, *Z poczucia piękna, z potrzeby posiadania. Kobiocy świat rzeczy w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2024.

- Bożena Popiołek, Janusz S. Nowak, *Wszyscy ludzie Elżbiety Sieniawskiej. Urzędnicy, oficjaliści dworscy, rzemieślnicy, kupcy i artyści kasztelanowej krakowskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2023, ss. 563.
- Michał Rastaszkański, *Czerwone mundury. Armia Brytyjska w czasach wojny o niepodległość USA*, Wydawnictwo Promohistoria, Warszawa 2023, ss. 89, [e-book].
- Przemysław Rey, Małgorzata Gańska, *Wybicki w Lejdzie / Wybicki in Leiden*, Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Hymnu Narodowego, Będzin 2023, ss. 20, [folder].
- Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Darius Baronas, Gintautas Sliesoriūnas, Adam Stankevič, Jūratė Kiaupienė, Gitana Zujienė, *Valdžia, luomas, individas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: XIII–XVIII a. istorijos slinkty, kolektyvinė monografija*, red. R. Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos Istorijos Institutas, Vilnius 2022, ss. 440. [Druk: 2023]
- Ferenc Tóth, *Huszárok, határok, családok. A franciaországi magyar katonai emigráció az ancien régime korában (1692–1789)*, BTK Történettudományi Intézet, Budapest 2023, ss. 313.
- Adrian Wesołowski, *Philanthropic Celebrity in the Age of Sensibility: A Comparative-Historical Study of the British, French, and Polish Examples (1770–1830)*, Routledge, New York 2023, ss. 282. [W serii: „Routledge Studies in Cultural History”]
- Paweł Zajac OMI, *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum, 1769–1771*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2023, ss. 851, [część edytorska na s. 420–799; tłum. tekstów włoskich P. Zajac, tłum. tekstów łacińskich M. Miazek-Męczyńska, P. Zajac].

PRACE ZBIOROWE

- *Leszczyńscy i Sułkowscy w XVI–XVIII wieku. Sztuka – kultura – konserwacja*, red. A. Barczyk, T. Bernatowicz, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego, Miasto Leszno, Organizacja Turystyczna Leszno – Region, Leszno–Łódź 2023, ss. 292.
- *Little (big) women: Summer School of Historical Sources for Family Research and Gender History: The Textbook*, red. M. Fedorčáková, T. Hoshko, U. Kicińska, K. Kirschnerová, H. Komárková, K. Kreml Kirschnerová, A. Penkała-Jastrzębska, Silesian University in Opava, Opava 2023, ss. 89.

- *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Elity w państwie polsko-litewskim*, red. A. Barwicka-Makula, A. Kalinowska, A. Pełakowski, D. Rolnik, F. Wolański, Warszawa 2023, ss. 440.
- *Monarchs' Court — Private Court. The evolution of the Court Structure from the Middle Ages to the End of the 18th Century*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2024, ss. 282.
- „XVIII Amžiaus Studijos” 2023, t. 9: „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Parlamentarizmas. Konstitucija. Visuomenė”, red. R. Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos Istorijos Institutas, Vilnius, ss. 388.
- *W Wielkopolsce i nie tylko. Materiały z konferencji „Za wiarę i wolność” w 250. rocznicę konfederacji barskiej*, red. B. Judkowiak, W. Ratajczak, Wydawnictwo Poznańskie Studia Polonistyczne, Poznań 2022, ss. 334.

EDYCJE ŹRÓDŁOWE

- *Kazanie na uroczystość koronacji obrazu Matki Bożej Kodeńskiej z 1723 roku*, wprowadzenie, edycja, komentarz P. Zając OMI, Oficyna Wydawnicza „Mówią Wieki”, Warszawa 2023, ss. 162.
- J.J. Rousseau, *Rozważania o rządzie polskim i jego zamierzonej reformie*, przekład i oprac. A. Grześkowiak-Krwawicz, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, Warszawa 2023, ss. 152.
- *Skarbiec rozmaitych scjencji... Historia Rzeczypospolitej w sylwie z 1759 roku*, oprac. i wstęp J. Orzeł, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Warszawa 2023, ss. 358.

ZAPOWIEDZI EDYCJI KSIĄŻKOWYCH SERII „Biblioteka Pisarzy Polskiego Oświecenia”

W druku:

- Michał Dymitr Krajewski, *Leszek Biały, książę polski, syn Kazimierza Sprawiedliwego*, oprac. M. Bober-Jankowska z zespołem.
- Elżbieta Drużbacka, *Przykładne z wiernej i statecznej miłości małżeństwo*, oprac. A. Sieradzka-Krupa.

W opracowaniu:

- Adam Naruszewicz, *Poezje zebrane*, t. 5, *Inedita*, oprac. B. Wolska.
- Franciszek Karpiński, *Wiersze zebrane*, cz. 2, *Psalterz, Dramaty, Pisma prozą*, oprac. T. Chachulski.

- Józef Sygiert, *Pisma wierszem i prozą*, oprac. J. Snopek.
- Franciszek Dionizy Kniaźnin, *Liryki z Rękopisu Puławskiego*, oprac. B. Bednarek.
- Euzebiusz Słowacki, *Teoria smaku w dziełach sztuk pięknych*, oprac. R. Dąbrowski.
- Franciszek Salezy Jezierski, *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane i stosownymi do rzeczy uwagami objaśnione*, oprac. J. Zieliński.
- Kajetan Koźmian, *Stefan Czarniecki*, oprac. M. Nesteruk, Z. Rejman.
- Stanisław Konarski, *Otto*, oprac. M. Bajer, P. Kencki, J. Wójcicki.
- Stanisław Trembecki, *Wiersze zebrane*, oprac. J. Snopek, W. Kaliszewski.
- Józef Maksymilian Ossoliński, *Satyry*, oprac. J. Pieczonka, P. Pluta.

ARTYKUŁY I RECENZJE NAUKOWE

Alina Barczyk

- *Jurydyka Leszczyńskich w Warszawie. Wpływ siedemnastowiecznej inwestycji na kształtowanie się stołecznego układu przestrzennego w kolejnych stuleciach*, [w:] *Leszczyńscy i Sułkowscy w XVI–XVIII wieku. Sztuka – kultura – konserwacja*, red. A. Barczyk, T. Bernatowicz, Leszno–Łódź 2023, s. 43–73.
- *Pałac Ossolińskiego/Brühla. Trzysta lat z dziejów warszawskiej rezydencji*, „Stolica” 2023, nr 3–4, s. 60–64.
- *Rezydencja Heinricha von Brühla w Brodach – dworski przepych w interierze*, „Roczniki Humanistyczne” 2023, nr 4, s. 7–31.
- *Zabytki architektury i miejsca pamięci na terenie gminy Wartkowice*, [w:] *Po obu stronach Neru. Gmina Wartkowice poprzez dzieje*, red. J. Kita, Łódź–Wartkowice 2023, s. 369–391.

Richard Butterwick-Pawlikowski

- *Co zmieniło Oświecenie?*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 339–354.
- *Confessions, Confessionalization, and the Partitions of the Polish-Lithuanian Commonwealth*, [w:] *Multicultural Commonwealth: Poland-Lithuania and Its Afterlives*, red. S. Bill, S. Lewis, Pittsburgh 2023, s. 136–154.
- *Poland-Lithuania in the Age of Atlantic Revolutions: Dilemmas of Liberty*, [w:] *The Cambridge History of the Age of Atlantic Revolutions*, red. W. Klooster, t. 2: *France, Europe, and Haiti*, Cambridge 2023, s. 514–539.

Tomasz Chachulski

- *Pogoda nad Niemnem, czyli kilka uwag w sprawie krajobrazu po burzy*, „Tekstualia” 2023, nr 3, s. 91–98.
- *„Psalterz Dawidów” Jana Kochanowskiego w osiemnastowiecznej recepcji: Ignacy Krasicki, Franciszek Dionizy Kniaźnin, Franciszek Karpiński*, [w:] Jan Kochanowski. *Nowe perspektywy badawcze. W sześćdziesięciolecie istnienia Muzeum w Czarnolesie*, red. T. Błach, M. Kozdrach, Radom–Czarnolas 2022, s. 225–240.
- *Stan i perspektywy edytorstwa w badaniach literackich nad polskim oświeceniem*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 49–84.
- *„Wiadomości Brukowe” (1816–1822) — od satyry do absurdu. Kilka uwag*, „Tekstualia” 2023, nr 2, s. 23–35.

Maria Czeppe

- *Elity finansowe a elity towarzyskie i elity władzy. Tepperowie*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Elity w państwie polsko-litewskim*, red. A. Barwicka-Makula, A. Kalinowska, A. Pełakowski, D. Rolnik, F. Wolański, Warszawa 2023, s. 335–354.
- [Wspólnie z A. Haratymem] *Tęgoborski Walerian h. Śreniawa (ok. 1747–1819), urzędnik w gabinecie króla i Radzie Nieustającej, sekretarz wielki litewski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 53, z. 3, Warszawa–Kraków 2019–2021, s. 469–473.
- *Trębicki Antoni Bazyl h. Ślepowron (1766–1834), prawnik, poseł na Sejm Wielki, publicysta i pamiętnikarz, agronom*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 55, z. 1, Warszawa–Kraków 2023, s. 108–113.
- *Życiorysy autorstwa Józefa Andrzeja Gierowskiego w Polskim Słowniku Biograficznym. Charakterystyka i wykaz*, „Historyka” 2023, t. 53, s. 371–377.

Ewa Danowska

- *Czarownice przed sądem*, [rec.: J. Wijaczka, *Czarownicom żyć nie dopuścisz. Procesy o czary w Polsce XVII–XVIII*], „Mówią Wieki” 2023, nr 3, s. 68.
- *Konfederacja barska 1768–1772*, „Mówią Wieki” 2023, nr 2, s. 52–55.
- *Symbol zdrady — konfederacja targowicka*, „Mówią Wieki” 2023, nr 5, s. 30–33.

Roman Dąbrowski

- *Epika w myśli estetyczno-literackiej późnego oświecenia*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 99–114.

Jerzy Dygdała

- *Bezpośrednia reakcja władz Torunia wobec tumultu wyznaniowego z 17 lipca 1724 roku*, „Zapiski Historyczne” 2023, z. 1, s. 53–80.
- *Czasy saskie w poszukiwaniach badawczych XX stulecia (od Władysława Konopczyńskiego do Jacka Staszewskiego)*, „Historyka” 2023, t. 53, s. 249–266.
- *Elita władzy? Uczestnicy konferencji króla Stanisława Leszczyńskiego w latach 1707–1709 (narady zauszników czy początki tajnego Gabinetu?)*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Elity w państwie polsko-litewskim*, red. A. Barwicka-Makula, A. Kalinowska, A. Perlakowski, D. Rolnik, F. Wolański, Warszawa 2023, s. 90–114.
- *Między teorią a wiedzą źródłową. Nowe spojrzenie na rolę saskiej Kamery jako prekursora prób modernizacji Rzeczypospolitej w XVIII wieku*, (Uwagi na marginesie książki Petera Collmera, *Verwaltete Vielfalt. Die königlichen Tafelgüter in Polen-Litauen 1697–1763*, Stuttgart 2022), „Kwartalnik Historyczny” 2023, nr 4, s. 879–901.
- *Nowe tematy w badaniach nad epoką saską (historia polityczna, społeczna i gospodarcza)*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 221–247.
- *Szlachta kujawska wobec króla Stanisława Leszczyńskiego w latach 1704–1709*, „Ziemia Kujawska” 2022, t. 30, s. 19–42.
- *Tajemnica królewskiego sekretarza*, [rec.: Małgorzata Durbas, *Pierre Joseph de Solignac – sekretarz króla Stanisława Leszczyńskiego w Lotaryngii*, Częstochowa 2021], „Wiek Oświecenia” 2023, t. 39, s. 185–190.

Jolanta Dygul

- *Carlo Gozzi „Marfisa bizzarra”, czyli o zgubnym wpływie lektur*, [w:] *Dziełictwo Renesansu*, red. J. Miszalska [et. all.], Kraków 2023, s. 63–73.
- *La corte polacca agli occhi di Giacomo Casanova*, [w:] *Cultura di corte nel secolo XVIII spagnolo e italiano: diplomazia, musica, letteratura e arte*, vol. I: *Politica e diplomazia*, red. A.M. Rao, N. Guasti, Napoli 2023, s. 49–62.
- *La Polonia negli scritti di Domenico Caminer e Giacomo Casanova: due politiche dell’informazione al confronto*, „Diciottesimo Secolo” 2023, vol. 8, s. 97–104.

Witold Filipczak

- *Senatorowie w elicie politycznej województwa sandomierskiego w latach 1777–1786*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII w. Elity w państwie polsko-litewskim*, red. A. Barwicka-Makula, A. Kalinowska, A. Pełakowski, D. Rolnik, F. Wolański, Warszawa 2023, s. 235–262.
- *Współpracownicy i stronnicy biskupa poznańskiego oraz kanclerza koronnego Andrzeja Młodziejowskiego (od roku 1777)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 2023, t. 112, s. 179–207.

Anna Grześkowiak-Krwawicz

- *Co wiemy o polskiej myśli politycznej XVIII wieku i dlaczego tak mało?*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 285–303.
- *Luces y sombras de la República nobiliaria polaco-lituana*, „Anuario Histórico Ibérico” 2023, nr 2, s. 251–269.
- *Polska w ruinie — architektura kryzysu w oświeceniowych projektach naprawy Rzeczypospolitej*, [w:] *Tekstowe reprezentacje ruin (1760–1830)*, red. M. Cieński, P. Pluta, Warszawa 2023, s. 49–69.
- *Samotna wyspa czy wolni wśród wolnych? Obraz wolnych republik w dyskursie politycznym Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, „Roczniki Filozoficzne” 2023, nr 1, s. 91–110. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.18290/rf23711.4>]
- *The Younger Europe — or Rather the Older? Visions of Politics in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th–18th centuries*, [w:] *Defining the Identity of the Younger Europe*, red. M. Hanusiewicz-Lavallee, R. A. Marryks, Brill 2023, s. 31–47.

Stanisław Janeczek

- *Między logiką a epistemologią. Z dziejów oświeceniowej kultury logicznej*, [w:] *Zrozumieć postrzeganie i pojmowanie człowieka oraz świata. Prace dedykowane Józefowi Bremerowi SJ z okazji 70-lecia urodzin*, red. A. Jonkisz, J. Poznański, J. Kosztyeyn, Kraków 2023, s. 165–179.
- *Między oryginalnością a standardem. Meandry kultury filozoficznej wieku XVIII*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 305–337.

Barbara Judkowiak

- *Pytania o czasy saskie w kulturze i literaturze. Pojęcie, jego pozycja, obramowanie i perspektywy*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 189–220.

Monika Jusupović

- *Specyfika sejmików wielkopolskich w dobie przemian. Uwagi nad pracą Grzegorza Glabisza „Sejmiki wielkopolskie w latach 1764–1793”*, „Kwartalnik Historyczny” 2023, z. 4, s. 861–878.

Urszula Kosińska

- *„Aby zrozumieli potrzebę protekcji Waszego Imperatorskiego Wielicestwa dla siebie...” — metody uzależniania polskich elit przez dyplomację rosyjską w dobie bezkrólewia 1733 r.*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Elity w państwie polsko-litewskim*, red. A. Barwicka-Makula, A. Kalinowska, A. Perłakowski, D. Rolnik, F. Wolański, Warszawa 2023, s. 115–141.
- *Decydująca noc z 26 na 27 czerwca 1697 r., czyli co przesądziło o wyborze Augusta II na tron polski*, „Kwartalnik Historyczny” 2023, z. 1, s. 5–50.
- *Nicht realisierte polnische Teilungsprojekte aus sächsischer Zeit — politische und geistige Folgen*, [w:] *Die erste Teilung Polen-Litauens 1772 Symposium 4 November 2022. Acta*, Wien 2023, s. 156–165.
- [Rec.: Andrej Macuk, *Грамадска-палітычнае жыццё Вялікага Княства Літоўскага ў часы бескаралеўя 1733–1735 гг.*, Мінск 2020, „Беларуская навука”, il. ss. 366], „Kwartalnik Historyczny” 2023, z. 1, s. 185–191.
- *Rosja, Prusy i rozbiór Polski*, [rec.: D. Dukwicz, *Na drodze do pierwszego rozbioru. Rosja i Prusy wobec Rzeczypospolitej w latach 1768–1771*, Warszawa 2022], „Mówią Wieki” 2023, nr 5, s. 69.
- *Russlands Verhältnis zu Polen und Sachsen unter Peter dem Grossen, Katharina I. und Anna (Werke polnischer Historiker und Forschungsdesiderate)*, „Biuletyn Polskiej Misji Historycznej” / „Bulletin der Polnischen Historischen Mission” 2023, nr 18, s. 87–110.

Teresa Kostkiewiczowa

- *„Czy Polacy wybić się mogą na niepodległość?” Pierwsze projekty odzyskania niezawisłości i przetrwania narodu w początkach XIX wieku*, „Tematy i Konteksty” 2023, t. 18, s. 11–23.
- *Zmiana w literaturze — zmiana literatury w dobie polskiego oświecenia (zarys problemów)*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 11–34.

Jolanta Kowal

- *Adam Kazimierz Czartoryski jako koordynator polskiego rynku prasowego w epoce porozbiorowej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2023, t. 26, z. 3, s. 5–25.
- *Perspektywa historiozoficzna i patriotyczna w „Dumie nad rozwalinami murów jagiellońskich w Wilnie”* Franciszka Sokoła-Szahina, [w:] *Tekstowe reprezentacje ruin (1760–1830)*, red. M. Cieński, P. Pluta, Warszawa 2023, s. 521–534.
- *„Pierwszorzędni poeci drugorzędni” — Ignacy Szydłowski, Stanisław Rosołowski i Antoni Gorecki na łamach „Dziennika Wileńskiego” z lat 1815–1830*, [w:] *Dulce et utile. Prace ofiarowane profesorowi Romanowi Doktorowi*, red. A. Seweryn, M. Król, Lublin 2023, s. 289–306.

Danuta Kowalewska

- *Czarownice i pamięć*, [w:] *Podążając za Mistrzem. Pamięci profesora Zbigniewa Zielonki — Ojca słupskiej polonistyki*, red. K. Krawiec-Złotkowska, J. Złotkowska, Słupsk 2023, s. 238–250.
- *Konstytucja 3 maja w polskiej kulturze współczesnej*, „XVIII Amžiaus Studijos” 2023, t. 9, s. 340–456.
- *„O! Czemuż nie jesteś mi równą!”: o mezaliansie w literaturze polskiego oświecenia*, „Bibliotekarz Podlaski” 2023, nr 1, s. 345–361.

Klara Leszczyńska-Skowron

- *Literacki obraz ruin w twórczości Ignacego Krasickiego*, [w:] *Tekstowe reprezentacje ruin (1760–1830)*, red. M. Cieński, P. Pluta, Warszawa 2023, s. 71–86.

Walentyna Łoś

- *Роль почаївських василян у розвитку релігійних культів в Унійній Церкві (XVIII ст.)*, [w:] *„Почаївський феномен: василянський монастир Успіння Пресвятої Богородиці в історії та культурі України”*, *Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції 29–30 вересня 2023 року*, Рим–Львів 2023, s. 393–409.

Justyna Łukaszewicz

- *August Fryderyk Moszyński, un illuminista polacco in viaggio tra Padova e Venezia*, „Perspektywy Kultury” 2023, nr 2/1, s. 89–104. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.35765/pk.2023.410201.09>; <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/pk/issue/view/179>]

- [Wspólnie z M.E. Kowalczyk] *L'immagine degli italiani nella letteratura odepórica polacca del Secolo dei Lumi: i diari di Moszyński e Węgierski*, „Diciottesimo Secolo” 2023, vol. 8, s. 105–114. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.36253/ds-14230>; <https://oajournals.fupress.net/index.php/ds/article/view/14230/13355>]

Iwona Maciejewska

- *Między konwencją epistolarną a intymną relacją — obraz więzi rodzinnych w listach Konstancji z Gnińskich Czapskiej*, „Bibliotekarz Podlaski” 2023, nr 1, s. 299–315.

Krystyna Maksimowicz

- *Stanisław Sołtan w świetle utworów „Kantata na imieniny obywatela Sołtana w Zdzięciole śpiewana roku 1793” i „Wiersz do [Jaśnie] W[ielmożnej] Sołtanowej marszałkowej W[ielkiego] Ks[ięstwa] Lit[ewskiego] na dzień imieniny jej męża obchodzony w Zdzięciole”*, [w:] *Dulce et utile. Prace ofiarowane profesorowi Romanowi Doktorowi*, red. A. Seweryn, M. Król, Lublin 2023, s. 169–181.

Katarzyna Mikocka-Rachubowa

- *Le opere di Canova nelle collezioni private in Polonia*, [w:] *Il Genio universale di Canova. Atti del convegno internazionale di studi 17–19.05.2022*, Genova 2023, s. 234–243.

Joanna Orzeł

- *Between the Public and Private in Visions of the Court of Versailles: Reports of Travellers from the Polish-Lithuanian Commonwealth*, „The Court Historian” 2023, iss. 2, s. 143–153. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.1080/14629712.2023.2227526>]
- *Obraz władców polskich w osiemnastowiecznych księgach silva rerum „Historia Slavorum Occidentis”* 2023, nr 2, s. 70–92. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.15804/hso230203>]
- *Obrona czy krytyka? Echa debaty na temat dziejów bajecznych Polski w sylwach szlacheckich długiego wieku osiemnastego*, „Klio” 2023, nr 1, s. 131–145. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.12775/KLIO.2023.005>]
- *Przeszłość Litwy w księgach silva rerum XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne” 2023, z. 3, s. 87–113. [Wersja elektroniczna: DOI: <http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2023.22>]

- *Refleksje Józefa Andrzeja Gierowskiego o polskiej kulturze i nauce XVIII wieku*, „Historyka” 2023, t. 53, s. 249–259. [Wersja elektroniczna: DOI: <https://doi.org/10.24425/hsm.2023.147371>]

Piotr Paluchowski

- [Wspólnie z J. Małkiem, M. Małek-Grabowską] *Nathanael Mathaeus von Wolf and Johanna Henrietta Trosiener (Schopenhauer). Variolation in the 18th century on the Polish lands according to the guidelines of a doctor and the memoirs of his patient*, „Vaccine” 2023, nr 14, s. 2418–2422.

Arnaud Parent

- *The Pen and the Scythe: the peasant question in the 18th century Polish-Lithuanian Commonwealth in the writings of contemporary French littérateurs / Pióro i kosa: kwestia chłopska w XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów w pismach współczesnych francuskich literatów*, „Lithuanian Historical Studies” 2023, t. 27, s. 1–27.
- *The political writers Louis-Antoine Caraccioli, Simon Linguet and John Lind, and the 1772 partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth: a step towards awareness of a Common European Membership? / Pisarze polityczni Louis-Antoine Caraccioli, Simon Linguet i John Lind oraz rozbiór Rzeczypospolitej Obojga Narodów w 1772 r.: krok w kierunku świadomości wspólnego członkostwa w Europie?*, „XVIII Amžiaus Studijos” 2023, t. 9, s. 49–73.

Magdalena Patro-Kucab

- *Bóg, religia i wiara w twórczości Alojzego Felińskiego*, „Galicja” 2023, nr 9, s. 324–340.
- *Lapidarne portrety reprezentantów wołyńskiej elity obecne w listach Alojzego Felińskiego (na wybranych przykładach)*, [w:] *Polonistyka w świetle tradycji i wyzwań współczesności*, red. A. Krawczuk, I. Bundza, Kijów 2021, s. 313–324.
- *O wartościach będących wynikiem przyjaźni — na podstawie serdecznych relacji Alojzego Felińskiego i Gustawa Olizara*, [w:] *Dulce et utile. Prace ofiarowane profesorowi Romanowi Doktorowi*, red. A. Seweryn, M. Król, Lublin 2023, s. 59–73.
- *Obecność i znaczenie obrazów oraz motywów „ruinowych” w twórczości Michała Wyszowskiego i Alojzego Felińskiego*, [w:] *Tekstowe reprezentacje ruin (1760–1830)*, red. M. Cieński, P. Pluta, Warszawa 2023, s. 505–520.

Anna Penkała-Jastrzębska

- [Wspólnie z U. Kicińską] *Drobne codzienne sprawy: życie w osiemnastowiecznej Bochni w oparciu o zapisy z ksiąg radzieckich*, „Muzealne Marginalia” 2023, nr 2, s. 106–118.
- *Działalność dyplomatyczna Tomasza Mogilnickiego na rzecz kanclerzyny litewskiej Anny Katarzyny z Sanguszków Radziwiłłowej w latach 1730–1737*, „Klio” 2023, nr 2, s. 57–95.
- *Już z Białegostoku wkrótce Wersal mają robić: europejskie aspiracje dworu Katarzyny Barbary z Radziwiłłów Branickiej (zm. 1730)*, „Saeculum Christianum” 2023, nr 1, s. 136–153.
- *News of the World The Role of Handwritten Newspapers in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Early 18th Century*, „Opera Historica” 2023, nr 2, s. 128–148.
- *Noble Matrimonial Policy at the Royal Court in Dresden during the Reign of King Augustus the Strong (1697–1733): Public Affairs, Private Interests*, „The Court Historian” 2023, iss. 1, s. 80–95.
- [Rec.: Katarzyna Justyniarska-Chojak, *Inwentarze pośmiertne z małych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce 2020], „Kwartalnik Historyczny” 2023, nr 1, s. 179–184.

Jolanta Polanowska

- *Skrzycki Michał, malarz na dworze Michała Kazimierza Radziwiłła „Rybeńki”*; *Skuraszewski Michał, malarz dekorator na dworze bpa Ignacego Krasickiego*; *Sleńdziński Aleksander Józef, malarz, (1803–1878), czynny w Wilnie*; *Sławewski Wincenty Konstanty, rytownik (1794–po 1844), czynny w Wilnie*; *Smokowski Wincenty, malarz, grafik, (1797–1876), czynny w Wilnie i Warszawie*; *Sonntag Józef, malarz, miniaturzysta (1786–1834), czynny w Warszawie, Krakowie*; *Sosnowski Pankracy, malarz, rytownik, powstaniec listopadowy, Wilno, Paryż, [hasła w:] Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.). Malarze, rzeźbiarze, graficy, t. XI: Sif–Srż, red. U. Makowska, Warszawa 2023, s. 188–190; s. 193–194; s. 204–207; s. 217–220; s. 292–302; s. 476–482; s. 514–515.*

Bożena Popiołek

- *Medykamenty roślinne w szlacheckich registrach zakupów, receptach i poradnikach medycznych w XVIII wieku*, „Medycyna Nowożytna” 2023, z. 1, s. 285–311.

- *Pierścienie, bransolety, rękawiczki i wachlarze w szlacheckich rejestrach zakupów i inwentarzach ruchomości jako wyraz osiemnastowiecznej mody i prestiżu*, [w:] *Rzeczy piękne*, t. 9: *Jak na dłoni*, red. M. Wrześniak, N. Mojżyn, Warszawa 2024.
- *„Strach pisać, co się tu dzieje...” Plotki, ploteczki, polityczne konwersacje salonowe czasów saskich*, „AUPC Studia Ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2023, z. 4, s. 40–51.
- *Women’s Households. Accounting Books and Household Notebooks as Sources of Knowledge on the Activities of Provincial Female Courts in the 18th Century Polish Lithuanian Commonwealth*, [w:] *Monarchs’ Court — Private Court. The Evolution of the Court Structure from the Middle Ages to the End of the 18th Century*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, Kraków 2024, s. 161–182.

Przemysław Rey

- [Wspólnie z M. Gańską] *Józef Wybicki i jego epoka*, [w:] *Mazurek Dąbrowskiego. Obrazy, słowa, nuty*, red. J. Górski, Warszawa 2022, s. 83–170.
- *Józef Wybicki — podróżnik mimo woli*, „Rocznik Biblioteki Kraków” 2022, t. 6, s. 227–244.

Dariusz Rolnik

- *Archiwum Chmarów — jego historia, rozproszenie i potencjalne znaczenie dla badań nad dziejami państwa polsko-litewskiego w XVIII wieku i ziem polskich zaboru rosyjskiego*, [w:] *Problemy sieci archiwalnych w wybranych krajach Europy*, red. A. Danilczyk, J. Kordel, A. Kulecka, Warszawa 2023, s. 95–109.
- *Powstanie kościuszkowskie — o marzeniach, racjach i myślach dawnych obywateli państwa polsko-litewskiego*, [w:] *Powstania narodowe — czy można się nie bić*, red. D. Nawrot, Sosnowiec 2023, s. 9–22.

Piotr Skowroński

- [Wspólnie z K. Frejlichem] *Barokový aristokrat medzi Varšavou a Spišom. Stanislav Heraklius Lubomirski a jeho spätosť so Slovenskom*, „Historická Revue” 2023, z. 8, s. 44–49.
- *Domknięcie porozbiorowej reformy ustrojowej na sejmie 1776 roku*, [w:] *Pierwszy rozbiór Polski w świetle najnowszych badań*, red. J. Bajera, J. Kordel, Warszawa 2023, s. 507–530.
- *Epoka saska i rządy Stanisława Augusta (1697–1795)*, [w:] *Orzeł Biały. Dzieje herbu Polski*, t. 1, cz. 1, red. J. Górski, Warszawa 2023, s. 149–218.

- [Rec.: A. Stroynowski, *Obrady sejmu grodzieńskiego 1784 roku. Studium z dziejów kultury parlamentarnej*, Częstochowa 2020], „Kwartalnik Historyczny” 2023, z. 2, s. 418–422.

Agnieszka Skrodzka

- *Listy Kolegium Kościelnego Wyznania Ewangelicko-Augsburskiego do architekta Chrystiana Piotra Aignera (1756–1841) w związku z nieznanym projektem kaplicy pogrzebowej na cmentarzu luterańskim w Warszawie oraz zestawienie wydatków związanych z budową tejże kaplicy*, „Saeculum Christianum” 2023, nr 1, s. 171–183.
- „Opłakujcie go, nieutuleni”. Treści ideowe dzieł sztuki związanych ze śmiercią Stanisława Leszczyńskiego, [w:] *Leszczyńscy i Sułkowscy w XVI–XVIII wieku. Sztuka – kultura – konserwacja*, red. A. Barczyk, T. Bernatowicz, Leszno–Łódź 2023, s. 243–269.
- *Portrait of Franciszek Piłsudski as a Knight of the Order of Divine Providence. An overview of an award related to the abduction of King Stanisław August*, „Artifex Novus” 2023, nr 7, s. 264–298.

Marie-Christine Skuncke

- *L’Histoire métallique de Gustave III et celle de Louis XIV*, [w:] *Les médailles de Louis XIV et leur livre*, vol. 2, red. Y. Loskoutoff, Rouen–Havre 2023, s. 439–462; 613–614.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

- *Abiejų Tautų tarpusavio garantijų įstatymas 1791 metų masinėje komunikacijoje / The Law o Mutual Assurance Between the Two Nations in Mass Communication in 1791*, „XVIII Amžiaus Studijos” 2023, t. 9, s. 204–224.

Kamila Szymańska

- „J.O.X. Sułkowskiego uprzywilejowany Typograf”. *Leszczyńscy drukarze w służbie książki czy księcia?*, [w:] *Leszczyńscy i Sułkowscy w XVI–XVIII wieku. Sztuka – kultura – konserwacja*, red. A. Barczyk, T. Bernatowicz, Leszno–Łódź 2023, s. 169–195.
- *Zaraza w Śmiglu w latach 1709–1711 z perspektywy wspólnoty protestanckiej*, [w:] „Twoje strzały tkwią w nas, a twa ręka nas dusi”. *Epidemie na ziemi wschowskiej i pograniczu wielkopolsko-śląskim*, red. M. Małkus, K. Szymańska, Poznań–Leszno–Wschowa 2023, s. 227–244.

Ferenc Tóth

- 1720. *Bercsényi László huszárezredet alapít Franciaországban*, [w:] *Magyarország globális története a kezdetektől 1868-ig*, red. F. Laczó, A. Vadas, B. Varga, Budapest–Corvina 2023, s. 339–343.
- *Les chemins du vin de Tokaj dans l’Empire ottoman à l’époque des Lumières*, [w:] *Les racines des vignobles de Tokaj et Sauternes: actes du Colloque international franco-hongrois les 2–6 novembre 2022*, Sárospatak (Hongrie), red. M. Figeac, I. Monok, Budapest–Sárospatak 2023, s. 51–67.
- *De la paix de Vasvár à la paix de Belgrade: L’évolution des traités de paix dans une série de guerres turques (1664–1739) en Hongrie*, [w:] *Guerre et paix. Mélanges en l’honneur du professeur Bruno Colson*, red. M. André, M. Nihoul, N. Colette-Basiecz, Bruxelles–Larcier 2023, s. 55–69.
- *Le dernier prince de Transylvanie*, „*Histoire Économie et Société*” 2023, nr 2, s. 95–108.
- *Entre fascination et désillusion. Attitudes des nobles hongrois devant la cour de Versailles à l’époque des Lumières*, „*Bulletin du Centre de Recherche du Château de Versailles*” 2023, t. 23, s. 16. [Wersja elektroniczna: <https://journals.openedition.org/crcv/27050>]
- *Ex libris Comte de Berchény: Újabb kutatások a franciaországi Bercsényi család könyvtára történetéről*, „*Hadtörténelmi Közlemények*” 2023, nr 1, s. 115–172.
- *Gondolatok Lotaringiai Károly nemrég felfedezett 1687-es autográf naplója kapcsán*, [w:] *Aut lego vel scribo*, red. I. Boros, L. Takács, Budapest 2023, s. 185–195.
- [Wspólnie z K. Nagyem] *L’histoire de l’aszú de Tokaj et son expansion à l’époque moderne*, [w:] *Liquoreux d’Aquitaine et d’ailleurs*, red. L. Jalaubert, S. Lachaud, Morlaàs–Cairn 2023, s. 191–215.
- *L’influence du jansénisme tardif en Hongrie occidentale. La traduction hongroise de l’Instruction pastorale d’Antoine Malvoin de Montazet à Szombathely*, [w:] *Jansenisms and Literature in Central Europe / Jansenismen und Literatur in Mitteleuropa / Jansénismes et littérature en Europe centrale*, red. T. Gábor, C. Schmitt-Maaß, M. Marty, Bern–Berlin–Bruxelles 2023, s. 207–223.
- *Le Politique vertueux. Le portrait du comte Ladislas Berchény par un conseiller du roi Stanislas*, „*Mémoire de l’Académie de Stanislas*” 2023, t. 36, s. 143–161.
- *Rákóczi világot hódít? A száműzött fejedelem különös keleti hadjáratának gondolata 1726-ból*, [w:] „*Emlékezetek róla, ha újra csatára keltek!*” *Tanulmányok Hermann Róbert 60. születésnapja tiszteletére*, Budapest 2023, s. 347–353.

- [Wspólnie z G. Pálffy] *Serviteurs ou révoltés? La noblesse hongroise et son souverain au tournant des XVIIe et XVIIIe siècles (1664–1711)*, [w:] *Servir le prince en temps de guerre civile dans l'Europe des XVIe et XVIIe siècles*, red. M. Gellard, B. Haan, J. Foa, Rennes 2023, s. 131–147.
- „...számtalanszor bizonyította bátorságát, képességeit és tapasztalatait...” *Egy magyar gróf franciaországi marsallá váló kinevezésének körülményei*, „Történelmi Szemle” 2023, nr 3, s. 463–483.
- *La Turquie vue par un jeune européen au milieu du siècle des Lumières: le Mémoire sur la Turquie du baron de Tott — Publication de texte avec commentaires*, „Archivum Ottomanicum” 2023, t. 40, s. 133–175.
- [Wspólnie z Z. Horbulákiem] *Zo Starej Ďaly na ostrov Mauritius a na úpätie Kaukazu. Životná dráha Jána Karola Besseho*, „Historický Časopis” 2023, nr 1, s. 161–184.

Monika Urbańska

- Monika Urbańska, Anna Mostowska — *Prekursorka romantyzmu*, [w:] Anna Mostowska, *Moje rozrywki. Powieści*, red. J. Ławski, Białystok 2022, s. 15–39.

Adrian Wesołowski

- *History of Celebrity Branching Out*, „History Compass” 2023, nr 12, <https://doi.org/10.1111/hic3.12791>.
- *Politics of Popularity in the November Uprising (1830–1831)*, „European Review of History / Revue Européenne d’Histoire” 2024, <https://doi.org/10.1080/13507486.2024.2302419>.
- *Where is the Public Sphere in Polish History?*, „Historyka” 2023, t. 53, s. 549–563.

Barbara Wolska

- *Pamiętka „czulego Yoricka”*. Adam Jerzy Czartoryski o Józefie Koblańskim, [w:] „*Dulce et utile*”. *Prace ofiarowane Profesorowi Romanowi Doktorowi*, red. A. Seweryn, M. Król, Lublin 2023, s. 183–201.

Paweł Zając OMI

- [Rec.: Larry Wolff, *Disunion within the Union: The Uniate Church and the Partitions of Poland*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2020. Pp. 160], „Austrian History Yearbook” 2023, s. 219–220, <https://doi.org/10.1017/S0067237823000280>.

- *Stolica Apostolska a Kodeks Zamoyskiego — refleksje nuncjusza Archettiego na marginesie sporu o reformę Rzeczypospolitej w latach 1778–1780*, „XVIII Amžiaus Studijos” 2023, t. 9, s. 123–138.

Izabella Zatorska

- *Ni vu ni connu? Marivaux en Pologne*, „European Drama and Performance Studies” 2023, nr 21, s. 205–220.
- *Redefinicje fikcji narracyjnej we Francji XVIII wieku (w rozpoznaniu francuskich i polskich badaczy)*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 115–131.

Zofia Zielińska

- *Badania nad historią polityczną osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej w latach 1991–2016. Stan obecny i postulaty badawcze na przyszłość*, [w:] *Wiek osiemnasty jako zmiana. Perspektywy i problemy*, red. M. Parkitny, Poznań 2023, s. 249–284.
- *Królewska imaginacja? Obawy przed nowym rozbiorem w korespondencji Stanisława Augusta z Augustynem Debolim z lat 1780–1787*, [w:] *Pierwszy rozbiór Polski w świetle najnowszych badań*, red. J. Bajer, J. Kordel, Warszawa 2023, s. 409–433.
- *List do Redakcji [Addenda et corrigenda do edycji Korespondencji Stanisława Augusta z Katarzyną II i jej najbliższymi współpracownikami (1794–1796)]*, Warszawa 2022], „Kwartalnik Historyczny” 2023, z. 4, s. 917–923.
- *Polityczny horyzont bp. Adama Krasieńskiego w świetle „Schyłku konfederacji barskiej” Jerzego Michalskiego*, „Analecta” 2022, nr 2, s. 213–231.

Michał Zwierzykowski

- *Badania nad parlamentaryzmem Rzeczypospolitej Obojga Narodów w doboroku Józefa Andrzeja Gierowskiego*, „Historyka” 2023, t. 53, s. 211–224.
- [Wspólnie z R. Kołodziejem] *Edycja akt sejmikowych województwa bełskiego z lat 1572–1772, 1792. Finał przedsięwzięcia zapoczątkowanego przed ponad stu laty*, [w:] *Województwo bełskie (1462–1772). Społeczeństwo, polityka, gospodarka, kultura*, red. K. Jakimowicz, Lublin 2024, s. 11–24.
- [Wspólnie z M. Jusupović] *Edytorstwo akt sejmikowych dawnej Rzeczypospolitej — dyskusja o współczesnych problemach i możliwościach wydawania źródeł do dziejów parlamentaryzmu i samorządności terytorialnej*, „Zapiski Historyczne” 2024, nr 1, s. 111–138.
- *Kcynia na mapie wielkopolskiego życia politycznego w XVII i XVIII wieku*, [w:] *Skarby ziemi kcyńskiej. Materiały z konferencji naukowej 19 września 2022*, red. J. Makarewicz, Kcynia 2023, s. 7–49.

- *Powiat kaliski i jego funkcje od XVI w. do 1793 r.*, [w:] *Starostwo i powiat kaliski na przestrzeni wieków*, red. M. Sobczak-Waliś, Kalisz 2024, s. 49–91.
- *Towiański Jerzy Hipolit h. Gieralt (ok. 1636–1715)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 54, z. 4, Kraków 2023, s. 500–503.

PRACE PROWADZONE PRZEZ CZŁONKÓW TOWARZYSTWA

Alina Barczyk

- Architektura warszawska XVIII wieku.
- Rezydencje Heinricha von Brühla.

Beata Bednarek

- Prace nad przygotowaniem wydania liryków Franciszka Dionizego Książnika z Rękopisu Puławskiego w serii „Biblioteka Pisarzy Polskiego Oświecenia”.

Richard Butterwick-Pawlikowski

- Sir Charles Hanbury Williams (1708–1759) — kontynuacja.

Tomasz Chachulski

- Edycja poematów F.D. Książnika (z R. Dąbrowskim), *Wierszy 1783 F.D. Książnika*, pism F. Karpińskiego.
- Literatura staropolska w Puławach, kalendarium wydarzeń literackich w Puławach Czartoryskich; redakcja pracy zbiorowej *Środowisko literackie Puław 1782–1831*.
- Monografia Franciszka Karpińskiego.

Roman Dąbrowski

- Wybrane zagadnienia refleksji estetyczno-literackiej późnego oświecenia (szczególnie Euzebiusz Słowacki — opracowanie monograficzne).

Jerzy Dygdała

- *Codziennosc mieszkańców Torunia na przełomie dwóch epok (wokół dziennika sukiennika Johanna Gottlieba Kadacha z lat 1789–1839)* — monografia.
- *Ignacy Przebendowski 1734–1791 — ostatni magnat w Prusach Królewskich, urzędnik Rzeczypospolitej* — monografia (wspólnie z Andrzejem Haratymem).

Witold Filipczak

- Kobiety a kulisy litewskiej polityki w czasach schyłku dominacji Antoniego Tyzenhauza i po jego upadku (1779–1786).
- Sejmiki powiatu lidzkiego w latach 1776–1786.
- Stronnicy dworu na Podolu w latach 1782–1786.
- Wpływy opozycji magnackiej w lubelskiej kadencji Trybunału Koronnego w 1786 r.

Stanisław Janeczek

- Edycja rękopisu zawierającego treść wykładu z logiki prowadzonego przez Jana Sniadeckiego w Szkołach Nowodworskich w roku szkolnym 1777/1778: *Triplex cogitandi ratio cum methodo*.

Barbara Judkowiak

- Język dramatu polskiego oświecenia a widowiskowe kodowanie zmian społeczno-kulturowych.
- Widowiska teatru dramatycznego i muzycznego XVIII wieku.

Monika Jusupović

- Geneza stronnictwa dworskiego na Litwie w czasach Stanisława Augusta.

Irena Kadulska

- Józef Wybicki w kampanii napoleońskiej.

Urszula Kosińska

- Edycja źródeł do celów dydaktycznych z dziejów dyplomacji czasów saskich.
- Polityka mocarstw wobec Europy Środkowo-Wschodniej w przededniu i w dobie wojny o sukcesję polską (1730–1735), traktat Löwenwolda z 1732 r., (prace kontynuowane).
- Prace nad nową biografią Augusta II.

Teresa Kostkiewiczowa

- Ignacy Krasicki – różne problemy.
- Oświecenie wobec epoki staropolskiej i XIX wieku.
- Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918 – hasła osobowe.

Jolanta Kowal

- Kultura literacka na Litwie w latach 1795–1830.

- Rola prasy wileńskiej i lwowskiej I połowy XIX w. w kształtowaniu tożsamości narodowej i postaw obywatelskich Polaków.
- Wspomnienia i pamiętniki z I połowy XIX wieku.

Danuta Kowalewska

- Oświecenie nieoświecone.
- Prekursorzy nowoczesnego wychowania — Michał Dymitr Krajewski i Jędrzej Śniadecki.
- *Weksle przecięte, czyli Jarmark w Czerniowcach* Stanisława Doliwy Starzyńskiego.

Jacek Kowalkowski

- Jacek Kowalkowski, *Dokumenty dotyczące Kunegundy Drwęskiej (ok. 1730–1775), pierwszej żony Józefa Wybickiego*, [w:] *Józef Wybicki na tle epoki przełomu (koniec XVIII — początek XIX wieku). Ogólnopolska konferencja naukowa 12–13 grudnia 2022 r.*, red. A. Hinc, N. Delestowicz, Poznań 2023 [w druku].
- Jacek Kowalkowski, *W sprawie małżeństwa pisarza z Kunegundą Drwęską 1773–1775: „Życie moje...”*, [w:] *Czytanie Wybickiego* [w serii: „Czytanie Poetów Polskiego Oświecenia”, red. B. Mazurkowska i in., Katowice 2024] [w druku].

Adam Lisek

- W obronie praw Rzeczypospolitej, wolnej elekcji i świętej wiary katolickiej. Stronniczy Stanisława Leszczyńskiego na Mazowszu w latach 1733–1736.

Walentyna Łoś

- Kontynuacja badania tożsamości narodowej, kulturowej i religijnej ludności unickiej Kijowszczyzny, Braclawszczyzny oraz Wołynia w wieku XVIII, badanie kultów świętych wschodniochrześcijańskiej tradycji. Kontynuacja badań nad tematem wpływów doby Oświecenia na unicką hierarchię, mianowicie badanie korespondencji Połockiego arcybiskupa unickiego Jasona Junoszy Smogorzewskiego (przyszłego metropolity Cerkwi Unickiej).
- Kontynuacja opracowania *Geograficzno-statystycznego opisanie parafiiów Królestwa Polskiego* oraz map województw koronnych Karola Perthéesa, nadwornego geografa Stanisława Augusta. Badanie prowadzone w ramach projektu „Kartografia w służbie reform Państwa epoki stanisławowskiej”.

- *Oblicza Wschodu i Zachodu w kultach religijnych unitów XVIII wieku (Wołyń, Kijowszczyzna, Bracławszczyzna)*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2023. Praca złożona do druku.

Iwona Maciejewska

- Badania nad egodokumentami członków rodziny wojewody pomorskiego Piotra Jana Czapskiego (1685–1736) (strategie autoprezentacji, styl, język, przemiany konwencji gatunkowej listu i dziennika).
- Przygotowanie edycji dziennika starosty knyszyńskiego Tomasza Czapskiego.

Katarzyna Mikocka-Rachubowa

- Rzeźba włoska w relacjach polskich podróżniczek po Italii.
- Rzeźba w zbiorach króla Stanisława Augusta (monografia w przygotowaniu).

Joanna Orzeł

- Motywy historyczne w piśmiennictwie XVIII wieku.
- Semantyka pojęcia „historia” w piśmiennictwie XVIII wieku (Rzeczpospolita Obojga Narodów, Francja, Wielka Brytania).

Piotr Paluchowski

- Druki kalendarzowe Prus Królewskich.

Arnaud Parent

- Biografia medycznego-przyrodnika profesora Jean-Emmanuela Gilberta (1741–1814) – praca w przygotowaniu.
- Stosunki między Francją a Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVIII w.

Magdalena Patro-Kucab

- Epistolografia oraz literacka i reformatorska działalność Alojzego Felińskiego.
- Inskrypcje pamiątkowe.
- Literatura okolicznościowa (utwory nagrobne i funeralne, rocznicowe, gratulacyjne, imieninowe, urodzinowe, ślubne itp.).
- Poetyka i retoryka laudacji.

- Twórczość panegiryczna i pochwalna (ze szczególnym uwzględnieniem utworów Adama Naruszewicza, Stanisława Trembeckiego i Franciszka Dionizego Książnina oraz twórców epoki klasycyzmu postanislawowskiego).
- Wspomnienia i sylwetki biograficzne na łamach prasy.

Anna Penkała-Jastrzębska

- Badania nad specyfiką funkcjonowania kobiecych dworów szlacheckich w XVII i XVIII wieku (w ramach grantu NCN).

Joanna Polanowska

- Sztuka 2 poł. XVIII w. – XIX w.

Bożena Popiołek

- Klientelizm.
- Kobiety dwór szlachecki w XVIII wieku.
- Podróże staropolskie.
- Przemiany w zakresie kultury pokarmów w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej.

Przemysław Rey

- Działalność pedagogiczna Józefa Wybickiego.
- Podróże Józefa Wybickiego.
- Rękopis recenzji Joachima Lelewela *Moich godzin szczęśliwych* w zbiorach Muzeum Hymnu Narodowego.
- Szwykowscy – historia rodziny od XVI do XX wieku.

Dariusz Rolnik

- Kariery urzędnicze senatorskie w Koronie i na Litwie (czasy stanislawowskie).
- „Kręgi korespondencyjne” średnioszlacheckich rodzin czasów stanislawowskich.
- Kształtowanie, tworzenie, rozpad i „program” stronnictwa królewskiego 1778–1788.
- Obraz społeczeństwa szlacheckiego czasów stanislawowskich.
- „Opinia publiczna” czasów stanislawowskich – zagadnienia teoretyczne.
- Rosja i Rosjanie w świadomości elit politycznych czasów stanislawowskich.
- Sejmiki województw wielkopolskich w czasach stanislawowskich.

Piotr Skowroński

- Historia Łazienek Królewskich 1772–1795.
- Itinerarium Stanisława Augusta.
- Reforma Rady Nieustającej na sejmie 1776 r.

Agnieszka Skrodzka

- Sztuka okresu stanisławowskiego.

Marie-Christine Skuncke

- Le théâtre suédois au XVIIIe siècle.

Michał Rastasański

- Monografia bitwy na wzgórzach Queenston (Queenston Heights).
- W trakcie pisania pracy doktorskiej pod roboczym tytułem: *Między ideologią a praktyką. Miejsce milicji w koncepcjach obrony Stanów Zjednoczonych Ameryki w kontekście europejskim (1783–1815)*.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

- Elity polityczne Wielkiego Księstwa Litewskiego za panowania Stanisława Augusta.
- Kształtowanie się systemu biurokratycznego na Litwie.
- Życie parlamentarne w ostatnich latach istnienia Rzeczypospolitej.

Krystyna Stasiewicz

- Praca nad edycją utworów zebranych Elżbiety Drużbackiej.

Barbara Wolska

- Opracowania edytorskie wierszy A.S. Naruszewicza do edycji tomu *V Poezji zebranych* autora (równoległa praca w obrębie poszczególnych segmentów wydania: wprowadzenie do lektury, teksty, objaśnienia, komentarz edytorski, słownik wyrazów archaicznych).
- Ustalanie informacji o przekazach tekstów A.S. Naruszewicza spoza *Dzieł z 1778 r.*, zarówno napisanych przed tą datą (głównie w „Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych”, ale i w antologiach, np. *Muza Dobrej Myśli, Pijak*), jak i później, już po czterotomowym wydaniu *Dzieł* (przede wszystkim w druczku ulotnym). Kompletowanie danych na temat utworów, także o spornym lub niepewnym autorstwie (polemiki, opinie) oraz źródeł i opracowań dotyczących tych wszystkich wierszy — dla potrzeb ww. edycji i opracowywanej od półtora roku obszernej rozprawy pod planowanym tytułem: *Spoza „Dzieł” (1778). Wstępny*

bilans i rozważane propozycje układu utworów w tomie V „Poezji zebranych” Adama Naruszewicza.

- Zakazane obszary literatury: poezja erotyczna i obsceniczna w polskim Oświeceniu — inspiracje obce i rodzime (Boccaccio, Ariosto, La Fontaine, Grécourt, Vergier, J.-B. Rousseau, Piron, Dorat; poezja staropolska); druki pierwotne; rękopiśmienne kopie wierszy w księgach *silva rerum*; edycje; wiersze anonimowe, twórczość znanych i mniej znanych autorów; zagadnienia autorstwa tekstów i problemy atrybucji (polemiki, dyskusje, argumenty); wątki libertyńskie i niezależne od libertynizmu; przekraczanie tabu seksualnego przez stosowanie różnorodnych modyfikatorów tabu; metaforyka, słownictwo, gatunki i formy bezgatunkowe. Efektem jest kilka opublikowanych już artykułów; ostatni, złożony do druku: *Wiersze erotyczno-obsceniczne oświecenia jako fenomen społeczno-obyczajowy i literacki oraz zapis strategii przekraczania seksualnego tabu* do tomu zawierającego artykuły będące pokłosiem IV Kongresu w Toruniu.
- Życie i twórczość Józefa Koblańskiego w kręgu Puław: 1) rozprawa złożona do druku: *Józef Koblański w kręgu mieszkańców i przyjaciół rezydencji puławskiej. Życie i poezja* do tomu zawierającego materiały po konferencji w Puławach; 2) opublikowany artykuł edytorski: poprzedzona wstępem edycja nekrologu Józefa Koblańskiego pióra Adama Jerzego Czartoryskiego, wdzięcznego ucznia i przyjaciela księdza-poety.

Paweł Zając OMI

- W przygotowaniu: 3 tom korespondencji nuncjusza Giovanniego Andrei Archettiego z 1 poł. 1777 r. Planowane jest też podjęcie prac nad kompletną edycją *Diariusza* Giuseppe Garampiego z okresu nuncjatury w Rzeczypospolitej, 1772–1776.

Izabella Zatorska

- Korespondencja Stanisława Augusta z Marią Teresą Geoffrin.
- Marivaux pisarz chrześcijański.

Michał Zwierzykowski

- Edycja diariusza negocjacji pacyfikacyjnych poprzedzających Sejm Niemy — 1716–1717.
- Opracowanie biogramów Zygmunta Turno (zm. 1761) i Macieja Twardowskiego (zm. 1724) na potrzeby *Polskiego Słownika Biograficznego*.

- Prace nad analizą działalności nuncjusza apostolskiego, arcybiskupa Girolamo Grimaldiego w okresie negocjacji pacyfikacyjnych i Sejmu Niemego (1716–1717), w świetle korespondencji z zasobu Archivio Apostolico Vaticano.
- Prace nad edycją diariusza negocjacji poprzedzających Sejm Niemy autorstwa Franciszka Ponińskiego (wspólnie z Grzegorzem Glabiszem).
- Prace nad przygotowaniem edycji źródłowej: *Akta sejmikowe Wielkopolski właściwej. Lata 1764–1793*.
- Reprezentacja sejmowa województwa poznańskiego i kaliskiego w latach 1696–1763.

Kamila Żukowska

- Obrazy kobiecej przyjaźni w kulturze literackiej polskiego oświecenia.

Prowadzone projekty badawcze dotyczące XVIII wieku

Barbara Judkowiak

- *Józef Wybicki. Literat – obywatel – polityk (1822–2022)*. Finansowany przez MEiN, Doskonała Nauka nr DNK/SP/546793/2022 (2022–2024), kier. prof. dr hab. Bożena Mazurkowa; wykonawca, oprac. pt. *Słoność obywatelska: „Samnitka. Opera oryginalna w trzech aktach r. 1787”*.

Monika Jusupović

- Edycja akt sejmiku trockiego 1733–1795, grant NPRH 11H 20 0128 88 (wraz z M. Gochną i P.P. Romaniukiem).

Agata Knopik

- Tytuł projektu: „Nie śmiałam ruszyć nogą spostrzegłszy, iż kilka robaków przez nieostrożność zdeptałam”. Człowiek i środowisko naturalne w powieści Michała Dymitra Krajewskiego *Podolanka wychowana w stanie natury* w perspektywie ekokrytyki. Termin realizacji: 1 października 2023 r. – 30 września 2024 r. Konkurs organizowany jest w ramach Programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” (ID–UB).

Teresa Kostkiewiczowa

- Słownik polskiej krytyki literackiej 1764–1918, NPRH.

Walentyna Łoś

- 2022 r. – „Kartografia w służbie reform Państwa epoki stanisławowskiej” – krytyczne opracowanie *Geograficzno-statystycznego opisanie parafiiów Królestwa Polskiego* oraz map województw koronnych Karola Perthéesa. Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, moduł Dziedzictwo, nr 11H 18012287. Kontynuacja prac nad krytycznym wydaniem *Geograficzno-statystycznego opisanie parafiiów Królestwa Polskiego*.

Iwona Maciejewska

- Kontynuacja projektu Nr 0343/NPRH9/H11/88/2021 „Źródła do dziejów Czapskich w XVIII wieku. Egodokumenty członków rodziny wojewody pomorskiego Piotra Jana (1685–1736) – opracowanie filologiczno-historyczne i edycja”, Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, czas trwania projektu 60 miesięcy: 10.02.2022–9.02.2027.

Joanna Orzeł

- „Od semantyki historycznej do kontekstu społecznego epoki – pojęcie «historia» w dziełach encyklopedycznych XVIII wieku” – grant przyznany w ramach konkursu Uniwersytetu Łódzkiego „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza”.

Piotr Paluchowski

- MINIATURA-6, Narodowe Centrum Nauki, *Kwerenda naukowa w Berlinie dotycząca drukowanych kalendarzy z okresu nowożytnego*, nr rejestracyjny 2022/06/X/HS3/00372.

Anna Penkała-Jastrzębska

- Narodowe Centrum Nauki, Grant Opus no 2021/41/B/HS3/00253: „Kobiety dwór szlachecki w Rzeczypospolitej w czasach saskich. Struktura, ludzie, kultura, funkcje”; kierownik prof. dr hab. Bożena Popiołek, wykonawcy dr hab. Urszula Kicińska, dr hab. Anna Penkała-Jastrzębska Strona grantu i informacje o projekcie: <https://womenscourt.up.krakow.pl/>; <https://www.facebook.com/people/Kobiety-dw%C3%B3r-szlachecki-w-Rzeczypospolitej-w-czasach-saskich/100087670593903/>.

Bożena Popiołek

- Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki nr UMO 2021/41/B/HS3/00253 pt. „Kobiety dwór szlachecki w osiemnastowiecznej Rzeczypospolitej. Struktura, ludzie, kultura, funkcje”.

Piotr Skowroński

- Wykonawca w granicie: „Korespondencja między Marie Thérèse Rodet Geoffrin a królem Stanisławem Augustem — tłumaczenie, edycja krytyczna i nowa interpretacja” (Uniwersytet Warszawski).

Agnieszka Skrodzka

- Grant NPRH „Materiały do Korpusu Portretu Staropolskiego”, moduł „Dziedzictwo narodowe”, 2017, numer: 11H 17 0023 85, kierownik: dr hab. Przemysław Mrozowski prof. ucz.

Adrian Wesołowski

- Projekt „Kultura sławy i społecznego wyróżnienia w porzobiorowej Polsce, c. 1795–1831”, konkurs Sonatina 6 Narodowego Centrum Nauki, nr rej. 2022/44/C/HS3/00001, realizowany w latach 2022–2025.

Paweł Zajac OMI

- Kontynuacja i zakończenie grantu NCN 2019/35/B/HS3/02063: Stanisław Konarski i rzymska Kongregacja Świętego Oficjum — edycja dokumentacji procesu w sprawie podejrzeń o herezję w dziele *Myśli chrześcijańskie o religii pocziwych ludzi* (2020–2023).

Izabella Zatorska

- Projekt nr rej. 11H 20 0295 882 NPRH (od 2016 roku) — Dziedzictwo narodowe: „Korespondencja między Marie Thérèse Rodet Geoffrin a królem Stanisławem Augustem — tłumaczenie, edycja krytyczna i nowa interpretacja” (Uniwersytet Warszawski).

Michał Zwierzykowski

- Prace nad realizacją projektu „Krytyczna edycja diariusza negocjacji pacyfikacyjnych i Sejmu Niemego — 12 VI 1716–1 II 1717, autorstwa A.S. Dembowskiego z aneksami oraz korespondencją”; druk tomu *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1633–1668* — w zespole z: A. Perłakowskim, M. Śapoką, K. Kościelniakiem, G. Glabiszem, K. Tumelisem, R. Kołodziejem i I. Kraszewskim. W ramach projektu NPRH 11H 18 0011 86, na lata 2018–2024 (grant realizowany na UAM w Poznaniu, kierownik Michał Zwierzykowski).

Kamila Żukowska

- „Elżbieta Glaize, lwowska poetka doby późnego oświecenia — rekonasans badawczy”, Miniatura NCN 2022/06/X/HS2/00977.

Tematy prac doktorskich pisanych przez Członków i powstających pod opieką Członków Towarzystwa

- *Fenomen życia i twórczości Franciszka Karpińskiego* (Jacek Ubysz, promotor: Barbara Wolska, rozprawa ukończona; doktorant z „wolnej stopy”, brak środków na opłacenie przewodu)
- *Funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w opinii szlachty wielkopolskiej w latach 1696–1763* (Edyta Wełniak, promotor: Michał Zwierzykowski)
- *„Icosameron”, metafikcja utopijna Giacomo Casanovy* (Stanisław Świtlik, promotor: Izabella Zatorska; praca obroniona w 2023 r.)
- *Illegitimate Children in the 18th Century Lithuania: Socio-demographic Characteristics* (Ugnė Jonaitytė, promotor: Ramunė Šmigelskytė-Stukienė)
- *Koryfeusz poezji. Monografia twórczości Ignacego Szydlowskiego* (Paulina Podolska, promotor: Jolanta Kowal; praca obroniona 7 listopada 2023 r.)
- *„Król z narodem, naród z królem”? Polski władca jako figura seria dyskursu politycznego w dramatach oświecenia polskiego (1760–1792)* (Marcin Śrama, promotor: Barbara Judkowiak, praca ukończona)
- *Krytyczna edycja diariusza konfederacji dzikowskiej (1734–1736)* (Michał Tomaszewski, promotor: Michał Zwierzykowski)
- *Michał Korybut Wiśniowiecki i czasy jego panowania w opiniach współczesnych i potomnych (do końca XVIII wieku)* (Maciej Dębski, promotor: Zbigniew Anusik, promotor pomocniczy: Joanna Orzeł; praca obroniona w 2023 r.)
- *Networking czasu kryzysu: kanclerz wielki litewski Karol Stanisław Radziwiłł i jego sieć klientów w dobie wielkiej wojny północnej (1700–1719)* (Jan Siwoń, promotor: Urszula Kosińska)
- *Ostatnia flotylla. Eskadra kaperska Augusta II Wettina w latach 1700–1701 – organizacja, działalność, tło polityczne* (Krzysztof Kuczyński, promotor: Urszula Kosińska)
- *Polityka sejmiku województw wielkopolskich wobec miast i mieszczaństwa w latach 1572–1793* (Kamila Bulińska, promotor: Michał Zwierzykowski)
- *Proza podróżnicza Łucji z księżąt Giedroyciów Rautenstrauchowej* (Magdalena Abramczyk, promotor: Tomasz Chachulski)
- *Relacje człowieka ze środowiskiem naturalnym w polskiej powieści oświeceniowej* (Agata Knopik, promotor: Barbara Judkowiak)
- *Szlachetna namiętność – tematyka orientalna w twórczości Jana Potockiego* (Anna Kupiszewska, promotor: Jolanta Kowal; praca obroniona 28 listopada 2022 r.)

- *Środa. Dzieje wielkopolskiego miasta królewskiego i sejmikowego w osiemnastym stuleciu* (Wojciech Lis, promotor: Michał Zwierzykowski)
- *Wybrane utwory dramatyczne Wojciecha Bogusławskiego. Edycja krytyczna ze wstępem* (Agnieszka Kozyra, promotor: Barbara Wolska)

SPRAWOZDANIA Z KONFERENCJI

11th International Congress of Belarusian Studies (ICBS)

Gdańsk, 22–24 września 2023 r.

[Walentyna Łoś]

16th International Congress for Eighteenth-Century Studies,

Rzym, 5 lipca 2023 r.

[Kamila Żukowska]

**XXVI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu
„Kultura Europy Środkowej” – Kultura elit społecznych
w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska**
Zabrze, 16–17 listopada 2023 r.

[Dariusz Rolnik]

79th Annual Meeting of The Polish American Historical Association

USA, Filadelfia, 5–8 stycznia 2023 r.

[Bożena Popiołek]

Akta sejmikowe dawnej Rzeczypospolitej
Obrzycko, 8–10 maja 2023 r.

W dniach 8–10 maja 2023 r. w pałacu Raczyńskich w Obrzycku koło Poznania odbyły się warsztaty edytorskie „Akta sejmikowe dawnej Rzeczypospolitej”. Wydarzenie organizowane było przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk oraz przez Wydział Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod

patronatem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym oraz Polskiego Towarzystwa Badań Wieku Siedemnastego. Spotkanie to zgromadziło większość wydawców akt sejmikowych z Polski i zagranicy (Białoruś i Litwa) w liczbie 25 osób. Obrady podzielone były na dwie części. W pierwszej z nich przedstawiono realizowane i planowane na najbliższy czas projekty edycji akt sejmikowych, w tym 10 projektów z ziem Korony oraz 6 z Wielkiego Księstwa Litewskiego. W drugiej części przeprowadzono dyskusję na temat kilku kluczowych kwestii edytorstwa sejmikowego oraz problemów, z jakimi stykają się wydawcy. Zaproponowano następujące panele dyskusyjne 1. dobór materiałów, 2. sposób ich przygotowania do edycji, 3. problem aparatu krytycznego, 4. specyfika regionalna akt sejmikowych, 5. kwestia digitalizacji akt sejmikowych oraz możliwe nowoczesne formy ich opracowania i prezentacji. Warsztaty edytorskie spotkały się z bardzo pozytywną reakcją, wzbudziły ożywioną dyskusję i planowana jest ich kontynuacja.

[Monika Jusupović]

*Colorisation et colonisation dans l'océan Indien du 17e siècle
à nos jours*

Saint-Denis de la Réunion, 28–29 listopada 2023 r.

„Colorisation et colonisation dans l'océan Indien du 17e siècle à nos jours”. Cała jedna sesja poranna poświęcona była oczywiście mistykowi barw — Bernardinowi de Saint-Pierre. Głos zabrali m.in. Colas Duflo, Angélique Gigan, Elodie Ripoll, Guilhem Armand, Aurelia Gaillard i Marco Menin.

Organizator: Uniwersytet w Saint-Denis de la Réunion.

[Izabella Zatorska]

IOTA — The International Orthodox Theological Association
Grecja, Volos, 11–15 January 2023 r.

[Walentyna Łoś]

*Józef Wybicki literat — obywatel — polityk. W dwusetną
rocznicę śmierci Pisarza (1822–2022)*
Szymbark, 22–25 maja 2023 r.

Organizator: Uniwersytet Śląski w Katowicach.

[Irena Kadulską]

Ks. Stanisław Konarski SchP – pedagog, pisarz, polityk
Warszawa, 4–5 października 2023 r.

Międzynarodowa konferencja zorganizowana przez: Katedrę Historii Społecznej i Edukacji Instytutu Historii UMCS, Pracownię Literatury Oświecenia IBL PAN, Polską Prowincję Zakonu Pijarów. Konferencja odbyła się w dniach 4–5 października 2023 r. w Warszawie, w Teatrze Collegium Nobilium w Akademii Teatralnej przy ul. Miodowej 24 i w Pałacu Staszica przy ul. Nowy Świat 72. W obradach uczestniczyli przedstawiciele środowiska pijarów (w Polsce i na świecie), historycy literatury, historycy, teatrologi, pedagodzy, historycy wychowania, historycy sztuki i specjaliści z zakresu innych dyscyplin. Obecni byli także przedstawiciele Fundacji rodziny Konarskich, która zajmuje się ochroną dziedzictwa Pijara i jego rodziny. Konferencję wzbogaciła inscenizacja tragedii autorstwa Stanisława Konarskiego zatytułowanej *Epaminondas*, przygotowanej przez prof. Jarosława Gajewskiego, dyrektora Teatru Klasyki Polskiej wraz z zespołem. Tekst przygotował Jacek Wójcicki (IBL PAN), na potrzeby spektaklu opracowali Jarosław Gajewski (AT) i Patryk Kencki (IS PAN). Patronat nad konferencją objęły instytucje: PTBnWO, Teatr Klasyki Polskiej i Akademia Teatralna im. A. Zelwerowicza w Warszawie.

[Tomasz Chachulski]

Kult świętego Jozafata Kuncewicza w Rzeczypospolitej
(międzynarodowa konferencja)
Supraśl, 30 września 2023 r.

[Walentyna Łoś]

„Między obowiązkami, przywilejami a prawem
Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku”:
Dwór – „dworscy ludzie” – dworskie urzędy
Ustroń, 18–20 października 2023 r.

Organizatorzy: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Wrocławski.

[Bożena Popiołek, Dariusz Rolnik]

**„OBLICZA WSCHODU”. Kościoły Wschodnie w Europie
Środkowo-Wschodniej w epoce nowożytnej – historia
i perspektywy badawcze**
Toruń, 1–2 września 2023 r.

[Walentyna Łoś]

**Ogród z widokiem na pałac. Kompozycje przestrzenne –
kolekcje roślin i minerałów – traktaty botaniczne XVI–XIX
wieku**

Łódź, 15–16 czerwca 2023 r.

Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego w dniach 15–16 czerwca 2023 roku zorganizował ogólnopolską sesję naukową. Kierownikiem konferencji był prof. UŁ dr hab. Tadeusz Bernatowicz, a sekretarzem dr Alina Barczyk.

Wiodącym tematem obrad była wieloaspektowa i interdyscyplinarna analiza ogrodów i zagadnień związanych z uprawą roślin. Badacze prezentowali m.in. efekty badań nad zielnikami, sposoby konserwacji i prezentacji kolekcji botanicznych, wykorzystania kwiatów w produkcji perfum oraz sposób postrzegania zieleni komponowanej przez podróżników odbywających *grand tour*. Omówione zostały też konkretne XVIII-wieczne założenia rezydencjonalne, w których ogrody stanowiły dopełnienie programu architektonicznego i urbanistycznego (m.in. Ogród Saski, pałace H. von Brühla, siedziby Radziwiłłów).

W konferencji udział wzięli reprezentanci uczelni (takich jak np. Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński), instytucji muzealnych (Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Muzeum Historii Polski, Muzeum Narodowe w Warszawie), służb konserwatorskich (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi) i ogrodów botanicznych (Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego).

[Alina Barczyk]

***Oppression et libération dans la littérature réunionnaise.
Parny, Lacaussade, Marius-Ary Leblond vus de la Pologne
et de la Réunion***

Biblioteka Departamentalna w Saint-Denis de la Réunion

„Oppression et libération dans la littérature réunionnaise. Parny, Lacaussade, Marius-Ary Leblond vus de la Pologne et de la Réunion”, dwugłosowa konferencja (pisarz reunioniński Axel Gauvin oraz Izabella Zatorska z UW). Korpus autorów: Ewaryst Parny (1753–1814), Auguste Lacaussade (1815–1897) i duet pisarski „kuzynów” po francusku, czyli braci ciotecznych piszących pod pseudonimem Marius-Ary Leblond (1877–1953 i 1880–1958). Każdy z nich inaczej w świetle tego pytania się prezentuje. Najmniej kontrowersyjnie — Lacaussade, tłumacz i współpracownik Sainte-Beuve’a i Mickiewicza (w redakcji *Tribune des Peuples*), łączący zapał abolicjonisty z zaangażowaniem w walkę o wyzwolenie zniewolonych „ludów” Europy. Przykładem zbiór poematów *Salaziennes* (1839), z których piąty, poświęcony Piton (Mont) d’Anchaing, zwraca się — poprzez wspomnienie Anchaine’a, zbiegłego z plantacji niewolnika — do wolności, której ostatnia obrończyni, Polska, została właśnie dokonana przy aplauzie „panów Północy”.

Ewaryst Parny, według Axela Gauvina, także jest poza krytyką, mimo że jego rodzina — m.in., by go wykształcić we Francji — czerpała zyski z pracy niewolniczej. Swoistą rekompensatę miałyby stanowić *Pieśni Madagaskaru*, oddające głos rodakom jego piastunki i kochanki. W przebraniu neoklasycysto-„etnicznym” wniósł kilka rdzennie malgaskich motywów do obiegu nie tylko francuskiej, ale i ogólnoeuropejskiej kultury.

[Izabella Zatorska]

„O rzeczach pięknych w kulturze” — *Serce nie służy!*

Warszawa, 9–10 października 2023 r.

Organizatorzy: Instytut Nauk o Kulturze i Religii UKSW i Instytut Wzornictwa Przemysłowego.

[Bożena Popiołek]

***Pensées du Grand Océan. Mythes et mythifications dans
l’océan Indien***

Saint-Denis de la Réunion, 8–10 listopada 2023 r.

„Pensées du Grand Océan. Mythes et mythifications dans l’océan Indien” nawiązuje do głośnej w międzywojniu książki Jules’a Hermanna *Révélations du Grand Océan*; jej autor stawiał na Madagaskar oraz Réunion i Mauritius, jako na pozostałości Lemurii, transkontynentu łączącego Afrykę z Indiami i Azją, który uległ zatopieniu przed milionami lat, ale przetrwał — dzięki kreolskiemu i malgaskiemu — język lemuryjski, którego derywaty (a właściwie awatary) Hermann tropił w rdzeniach nie tylko francuskich, ale również prawie wszystkich indoeuropejskich toponimów. Po cichu zakładając, że to Lemuria była kolebką (znacznej części) ludzkości, a Lemurowie przodkami Indoeuropejczyków. Angélique Gigan mówiła o mitycznym wymiarze Oceanu Indyjskiego w twórczości Bernardina de Saint-Pierre, nieznającego przecież jeszcze „rewelacji” Hermanna; Guilhem Armand o mitych pirackich od Daniela Defoe po Daniela Vauxelaire’a.

Organizator: Uniwersytet w Saint-Denis de la Réunion.

[Izabella Zatorska]

***Почаївський феномен: василянський монастир Успіння
Пресвятої Богородиці в історії та культурі України***

Ukraina, Tarnopol, 29–30 września 2023 r.

[Walentyna Łoś]

Rośliny lecznicze w nauce i kulturze

Warszawa–Ciechanowiec, 19–21 maja 2023 r.

Organizatorzy: Instytut Historii Nauki PAN i Muzeum im. Ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

[Bożena Popiołek]

***Symposium Branicianum – Elżbiety, Ludwika, Izabela –
Kobiety w przestrzeni publicznej i prywatnej
w Rzeczypospolitej XVIII wieku***
Białystok, 20–22 września 2023 r.

Organizator: Muzeum Podlaskie w Białymstoku.

[Bożena Popiołek]

The Power of Flowers, 1500–1750
Belgia, Gent, 14–16 czerwca 2023 r.

Organizator: Universiteit Gent.

[Bożena Popiołek]

***Wiedza, doświadczenie, rozrywka. Edukacyjne i kulturowe
aspekty podróży z ziem polskich na zachód Europy w dobie
nowożytnej i nowoczesnej (do 1939 r.)***
Kraków, 23–24 października 2023 r.

Organizatorzy: Uniwersytet Jagielloński, Archiwum Nauki PAN
i PAU.

[Bożena Popiołek]

Wawel w XVIII wieku. XVIII wiek na Wawelu
Kraków, 22–23 kwietnia 2022 r.

[Dariusz Rolnik]

***Wielkie Księstwo Litewskie w XVIII wieku. Obywatel.
Rodzina. Edukacja***
Wilno, 7–8 grudnia 2023 r.

7–8 grudnia 2023 r. w Muzeum Narodowym – Pałacu Wielkich Książąt Litewskich w Wilnie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Wielkie Księstwo Litewskie w XVIII wieku. Obywatel. Rodzina. Edukacja”, poświęcona uczczeniu 250. Rocznicy Komisji Edukacji Narodowej. Organizatorzy konferencji: Muzeum Narodowe – Pałac Wielkich Książąt Litewskich i Instytut Historii Litwy, partner konferencji Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Litewskiej. W konferencji wzięli udział badacze historii, parlamentaryzmu, wychowania, literatury, sztuki

z Litwy i Polski. Wygłoszono następujące referaty: Dariusz Rolnik, *Szlachta państwa polsko-litewskiego czasów stanisławowskich o znaczeniu i roli edukacji w życiu publicznym — zarys problematyki*; Adam Stankevič, *Przejawy Oświecenia w wyrokach sądu grodzkiego wileńskiego z drugiej połowy XVIII wieku*; Valdas Rakutis, *Korpus Kadetów Jego Królewskiej Mości w Warszawie: dobra praktyka i jej trwałość wartość*; Domininkas Burba, *Oboowiązki obywatelskie, wierność tronowi i interesy osobiste: tematyka korespondencji Ludwika Skumina Tyszkiewicza ze Stanisławem Augustem Poniatowskim*; Jolita Sarcevičienė, *„Jeśli w trosce o dzieci nie zasiejecie w ich sercach ziarna cnoty obywatelskiej...” Zalecenia dla rodziców dotyczące edukacji obywatelskiej w XVIII-wiecznym piśmiennictwie*; Piotr Guzowski, Marzena Liedke, Radosław Poniat, *Na wschód od linii Hajnala — rodzina i gospodarstwo domowe w Wielkim Księstwie Litewskim w końcu XVIII wieku*; Aistė Paluišytė, *Edukacja wizualna na dworze Radziwiłłów w XVIII wieku*; Aleksandra Ziober, *Walory edukacyjne żywotów przedstawicieli rodziny Sapiechów autorstwa Kazimierza Kognowickiego*; Jonas Drungilas, *„Święta Rodzina”: Relacje pokrewieństwa szlachty Rzeczypospolitej Obojga Narodów w Arcybractwie Najstarszego Imienia Maryi przy Katedrze wileńskiej pod koniec XVII — w XVIII wieku*; Julia Pomian, *Kształtowanie postaw religijnych na podstawie osiemnastowiecznej księgi cudów i task z kościoła św. Jakuba i Filipa w Wilnie*; Violeta Pansevič Poglądy mieszczan wileńskich na edukację dzieci w XVIII wieku; Vaida Kamuntavičienė, *Czy kowieńscy dominikanie przyczynili się do edukacji mieszkańców Kowna?*; Jan Bulak, *Troska o jakość duchowieństwa. Wizytacje diecezji żmudzkiej w XVIII wieku*; Janina Kamińska, *Stan badań nad Komisją Edukacji Narodowej i dzisiejsze możliwości publikacyjne*; Ewa Kula, Adam Massalski, *Nauczyciele języków nowożytnych w szkołach średnich Wydziału Litewskiego w czasach Komisji Edukacji Narodowej*; Liudas Jovaiša, *Doświadczenia byłych litewskich jezuitów w szkołach Komisji Edukacji Narodowej*; Katarzyna Buczek, *„Na polowania zachodzi... często napija się”. Problemy życia codziennego w szkołach Komisji Edukacji Narodowej Wielkiego Księstwa Litewskiego — zarys zagadnienia*; Rūta Janonienė, *Pierwsi uczniowie Franciszka Smuglewicza w Wilnie*; Lina Balaišytė, *Wizualizacja historii aktualnej i lekcji obywatelstwa w twórczości Franciszka Smuglewicza*; Jacek Kordel, *Georg Forster na Uniwersytecie Wileńskim (1784–1787)*; Jakub Bajer, *Trudne początki Polskiej Szkoły Orientalnej w Stambule*; Aldona Prašmantaitė, *Spółeczność nauczycieli szkół wizytowanych w 1803 r. przez ks. Franciszka Ksawerego Michała Bohusza*; Regina Jakubėnas, *O kształceniu umiejętności praktycznych w raporcie ks. Franciszka Ksawerego Michała Bohusza z wizytacji generalnej szkół okręgu wileńskiego w 1803 roku*; Danuta Kowalewska, *Prekursorzy nowoczesnego wychowania — Michał Dymitr Krajewski i Jędrzej Śniadecki*.

W podsumowującej konferencję dyskusji „Reforma oświaty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVIII wieku: historia, doświadczenia, lekcje” wzięli udział Janina Kamińska, Dariusz Rolnik, Valdas Rakutis, Adam Massalski i Ramunė Šmigelskytė-Stukienė.

Pokłosiem konferencji będzie recenzowana publikacja książkowa.

[Ramunė Šmigelskytė-Stukienė]

KONFERENCJE – ZAPOWIEDZI

7th Annual Conference of European Academy of Religion

Italy, Palermo, 20–23 may 2024 r.

[Walentyna Łoś]

Między lojalnością a (nie)posłuszeństwem

Wilno, 5–6 grudnia 2024 r.

XXIII Międzynarodowa konferencja naukowa badaczy osiemnastowiecznej historii Wielkiego Księstwa Litewskiego „Między lojalnością a (nie)posłuszeństwem”, poświęcona 230. rocznicy insurekcji Tadeusza Kościuszki, Wilno, 5–6 grudnia 2024 r.

Organizatorzy konferencji: Muzeum Narodowe – Pałac Wielkich Książąt Litewskich i Instytut Historii Litwy.

Konferencja ma na celu nowe spojrzenie na problem lojalności i (nie)posłuszeństwa w osiemnastowiecznym Wielkim Księstwie Litewskim oraz omówienie następujących kwestii: jak społeczeństwo XVIII wieku postrzeżało lojalność, uległość i (nie)posłuszeństwo. Jak głębokie było posłuszeństwo stanowe, urzędowe, zawodowe, religijne, rodzinne i jakie formy wyrazu przyjmował opór wobec władzy i woli władcy (pana, pracodawcy, patrona itp.); jakie formy przybierał opór wobec obcych agresorów? Jakie odzwierciedlenie w ówczesnym dyskursie publicznym Rzeczypospolitej Obojga Narodów znalazło postulowane przez filozofów epoki Oświecenia prawo człowieka do oporu i inne kwestie lojalności i nieposłuszeństwa.

Planuje się opublikowanie artykułów przygotowanych na podstawie referatów odczytanych na konferencji w odrębnej publikacji tematycznej „Studiów osiemnastowiecznych”.

[Ramunė Šmigelskytė-Stukienė]

Oświecenie jako zmiana języka Warszawa, 28–29 listopada 2024 r.

28–29 listopada 2024 r. odbędzie się organizowana przez Pracownię Literatury Oświecenia konferencja „Oświecenie jako zmiana języka” celem konferencji jest spojrzenie na problem, który dotąd pojawiał się na marginesie badań nad epoką, jakim są zmiany dotyczące języka — od oczyszczenia i wzbogacenia polszczyzny postulowanej m.in. przez Stanisława Konarskiego, którego „O poprawie wad wymowy” stało się symbolicznym początkiem wieku świateł, czy twórców skupionych wokół warszawskiego „Monitora”, przez powolne odchodzenie od łaciny na rzecz języków nowożytnych, po szukanie nowych sposobów wyrazu w pamiętnikach, listach, poezji i prozie, nowych sposobów przekonywania w mowach sejmowych czy kazaniach. Przemianie ulegały także „języki” (rozumiane jako systemy znaków) innych dziedzin: mody, teatru, symboli, sztuki. Zmianę sposobu mówienia wymuszało przyswajanie zdobyczy europejskiej kultury i myśli z zakresu prawa, polityki, historii, filozofii, oraz rozwój nauki. Tym zagadnieniom poświęcone będą dwudniowe obrady plenarne i w sekcjach. Pokłosiem konferencji ma być tom przedstawiający szeroką panoramę nowego języka ludzi oświecenia.

[Klara Leszczyńska-Skowron]

Rok 1764. Przełom czy kontynuacja? Warszawa, 24 października 2024 r.

W dniu 24 października 2024 r. planowana jest w Muzeum Łazienki Królewskie sesja naukowa w 260. rocznicę wyboru i koronacji ostatniego władcy Rzeczypospolitej na temat: *Rok 1764. Przełom czy kontynuacja?*

Rok 1764, jak każdy początek panowania nowego monarchy, był ważny już dla współczesnych, jednak losy państwa w 2. połowie XVIII w. sprawiły, że to panowanie z wielu powodów stało się jednym z najważniejszych w dziejach Rzeczypospolitej. W historiografii rok 1764 należy bez wątplenia do najczęściej przywoływanych cezur chronologicznych, wpływając znacząco na myślenie o dziejach XVIII w., o dokonujących się w tym czasie przemianach, procesach, kluczowych wydarzeniach. Wysiłek kolejnych pokoleń historyków sprawia, że wiemy coraz więcej, jednocześnie wielu z nas nurtuje pytanie, czy ten łatwo narzucający się podział XVIII stulecia na czasy przed i po 1764 r. jest zawsze właściwy? Czy jego przyjęcie nie fałszuje, nie utrudnia wyważonych ocen, a przede wszystkim

wyjaśniania procesów trwających znacznie dłużej, nie powiązanych nierozdzielnie z jednostkowymi wydarzeniami? Wydarzenia takie, nawet jeśli otwierają drogę do zmian i wpływają na nie, są głęboko zakorzenione w przeszłości oraz powiązane z wydarzeniami późniejszymi, bez których ich zaistnienie nie pozostawiłoby śladu. Być może jednak dla pewnych zjawisk i procesów nie sposób zapomnieć o roku 1764?

Sesja zostanie zorganizowana z inicjatywy Instytutu Historii im. T. Manteuffla PAN oraz Wydziału Historii UAM w Poznaniu oraz Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym. Przedsięwzięcie zgromadzi grono znamienitych badaczy wieku osiemnastego (program sesji został już wstępnie opracowany), aby odpowiedzieć na przewodni problem dotyczący cezury 1764 r. Z uwagi na ograniczony czasowo i popularyzatorski charakter, dokonano wyboru zaledwie kilku ważnych zagadnień, wokół których będą się ogniskować krótkie, syntetyczne wystąpienia poświęcone okresowi panowań władców z dynastii Wettynów oraz Stanisława Augusta: sejm, sejmiki, myśl polityczna, unia polsko-litewska, dyplomacja, dwór, rola kobiet, literatura oraz architektura. Całość ujęta zostanie klamrą wykładu wprowadzającego, który wygłosi prof. Richard Butterwick, autor wydanej niedawno znakomitej książki *Światło i płomień*, poświęconej czasom przełomu 1764 r., oraz panelu dyskusyjnego, w którym oprócz Referentów weźmie udział kilkoro wybitnych historyków, zajmujących się różnymi aspektami dziejów osiemnastego stulecia.

Co niezwykle ważne, rolę gospodarza i współorganizatora Sesji przyjęły na siebie Łazienki Królewskie. Organizacja Sesji właśnie w tym miejscu zapewni nie tylko świetną oprawę, ale również umożliwi jej rejestrację i udostępnienie online szerszemu gronu miłośników historii, również tym, którzy nie będą mogli wziąć udziału na żywo. Wsparcie przedsięwzięcia zadeklarowało również Muzeum Historii Polski. W dalszych planach, finalizujących Sesję, jest publikacja książki popularnonaukowej, zawierającej teksty wykładu otwierającego, poszczególnych wystąpień oraz głosów z dyskusji panelowej.

Na zakończenie obrad, w dniu 24 października, planowane jest coroczne Zebranie Członków Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym.

[Michał Zwierzykowski, Adam Danilczyk]

*Świat rzeczy szlacheckiego dworu. Kolekcje, zbiory,
biblioteki, gabinety osobliwości*
Cieszyn (Książnica Cieszyńska), 24–25 października 2024 r.

Ideą konferencji jest podjęcie dyskusji nad historycznością przedmiotów, ich znaczeniową zmiennością w zależności od mentalno-kulturowego kontekstu, nad ich dystrybucją i redystrybucją, relacjami między człowiekiem i wykreowanym przez niego światem przedmiotów, nad wzorcami konsumpcji dóbr materialnych, pojęciem luksusu i prestiżu.

Organizatorzy: Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Książnica Cieszyńska. Strona internetowa konferencji: <https://womenscourt.up.krakow.pl/aktualnosc/wydarzenia/konferencja-swiat-rzeczy/>.

[Anna Penkała-Jastrzębska, Bożena Popiołek]